

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 7

XV aastakäik

1939

Tellimise hind postiga:

aastas . . . 150 senti
6 kuu peale . 75 "
1 " " 15 "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41,
krt. 3. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. . . . . kr. 50.—
1/2 " . . . . . " 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. " 7.25
Teksti ees — 50% kallim.

Gaasimaski füsioloogiline mõju inimorganismile

Ettevaatust gaasimaskidega töötamisel

Arthur Kümmel

Gaasimask esitab juba sellega, et ta seab loomuliku hingamise teele kunstliku tõkke — filtri, kurna, kujul — inimorganismile terve rea uusi, ülimalt komplitseeritud ja normaalolekust erinevaid nõudmisi. Hingamine pole enam nii vaba, enesestmõistetavalt automaatne, vaid õhku tuleb teatavate pingutustega imeda läbi filtri täitemasside.

Et ka muutunud olukorra tingimustes oma ülesandeid täita, peab inimorganism nendele vastavalt reageerima ja kohanduma.

Maski kasutamisel ilmnevad mitmesugused muutused südame veresoonte süsteemis, kopse agregaadis ning närvikavas ja veel terve rida veres toimuvaid biokeemilisi kõrvalekallakuid on, nagu arvukad vaatlused üksmeelselt tõendavad, vahetult seotud maski poolt põhjustatud hingamistingimuste muutustega.

On inimorganism terve, elujõuline, siis saab ta oma võrnatu elule ja oludele kohanemise võime tõttu suuremate raskusteta hakkama ka uute elu- ja töötingimustega. Plaanikindel treening loomulikult aitab veelgi ületada erinevaid raskusi. 10—24-tunnine, isegi 70-ööpäevane pidev maskis viibimine on, nagu vastavad katsed näitavad, talutav tugevale, elujõulisele ja vastavalt treenitud organismile.

Kuid juhtumeil, kui gaasimaski kasutav inimorganism pole mõnedes elulisemates osades, nagu südame veresoonte süsteem, kesk-närvikava jne., mitte enam täieväärtseline, kandes endas kas või varjatud kujul mõnesuguseid algstaadiumis olevaid defekte, võivad gaasimaski poolt väljakutsutud uued hingamistingimused organismi halvatud ja puuduliku reageerimise ja kohanemise võime tõttu

esile kutsuda raskeid patoloogilisi vahejuhtumeid.

Ja kui gaasimaskis viibimisega on seotud veel mõningate raskete füüsiliste pingutuste sooritamine, siis võib organismi ülekoormamine veel algstaadiumis olevale haigusele anda niivõrd tormilise tempo, et see, kui see inimest mitte otsekohe hauda ei saada, võib ta muuta invaliidiks.

Et meil 3. aprillil 1936. a. ilmunud kodanliku õhukaitse seaduse ja 1. juulil 1938. a. avaldatud kodanliku õhukaitse üldkava põhjal on algamas rahva laiemate masside koondamine aktiivsele õhu- ja gaasikaitse tööle, siis oleks kohane, et asjaomased tegelased oleksid kursis nende füüsiliste muutustega, mis gaasimask esile kutsub selle kandja organismis.

Nii mõnigi suur pettumus jääb kindlasti tulemata, kui on teada see füüsiline piir, milleni tohib minna. Mida aga vastuaidlematu tõsiasjana tuleb fikseerida, on see, et aktiivne õhu- ja gaasikaitse oma raskete füüsiliste pingutustega nõuab vaid esmajärgulist inimmaterjali oma ridadesse.

Faktiliselt on sõja korral võimalik kodanliku õhukaitse teenistusse tõmmata kas noori, s. o. eelsõjaväekohustuslikke, või jälle vanemaid — üle 43 aasta vanuseid — meeskodanikke.

Esimeste organism on alles väljakujunemisel, kuna teise liigi juba vananema hakkav organism pole alati enam täisväärtuslik, eriti just südame veresoonte süsteemi suhtes.

Kehtiva 1936. a. 3. aprilli kodanliku õhukaitse seaduse § 15 näeb ette järgmist: riigi- ja omavalitsuse teenijate terviserikked, mis on saadud kodanliku õhukaitse ülesannete täit-

misel või selle tagajärjel, loetakse teenistuskohuste täitmisel saadud vigastusteks, mis annavad neile ja nende surma korral nende perekondadele pensioni saamise õiguse riigi- ja omavalitsusteenijate kohta maksva pensioni seaduse järgi.

„Vabatahtliku Kodanliku Õhukaitse Liidu ning ta ühingu liikmed või § 12 põhjal abiks võetud kodanikud, kes saavad vigastada kodanliku õhukaitse ülesannete täitmisel ja täielikult või osaliselt kaotavad töövõime, või nende surma korral nende perekonnad, saavad pensioni ühisel alusel kaitseliitlastega.

Vastavad pensioni määrad määrab Vabariigi Valitsus. Samuti tasutakse kodanliku õhukaitse täitmisel saadud vigastuste arstimise kulud.“

Nagu eespool toodud ridadest näha, on juriidiline kaitse olemas, et aidata õhukaitsetöödel saadud tervisrikkide ravida ja, halvemal korral, ka invaliidsuse pensioniga elupäevi kindlustada.

Et meie õhukaitse praktika, eriti provintsis, püsib alles loomise staadiumis ja tegelikud kogemused juhtival personaalil koha peal on minimaalsed, siis tuleb kõikide rakendusmeeskondade komplekteerimist teostada kõige piinlikuma arstliku komisjoni kaasabil, alati arvestades neid komplikatsiooni võimalusi, mis võivad sageli tekkida vanemate inimeste koronaarse vereringvoolu riketega.

Kahjuks näitavad allpool toodud Saksa õhukaitse praktika kliinilised andmed, et ka arstlik järelevaatus ei suuda garanteerida, et eriti vanema ja eraelus füüsilise tööga harjutamata kaadri keskel ei esineks traagilisi vahejuhtumeid.

Illustratsiooniks toome mõned näited Saksa kodanliku kohustusliku õhukaitse alalt, kusjuures algame kergemakujulistega, lõpetades raskematega.

60-aastane normaalse töövõimega ametnik allub kohustuslikule õhukaitsele. Oma formatsiooni koosseisu õppustel tuli patsiendil sooritada mitmesuguseid harjutusi nii gaasimaskis üksi kui ka gaasimaskis ja kaitseriides. Ühel gaasimaskis sooritataval harjutusel, mis nõudis osavõtjail tugevat füüsilist jõupingutust, nimelt kõievedamisel, toimus patsiendil südameatakk.

Siitpeale hakkasid südameatakid üha sagedamini korduma, kusjuures nende väline ilme omandas üha intensiivsema kuju.

9 nädala pärast korraldatud arstlik läbivaatus avastas ühtaegu rööbiti kopsude emfüseemiga (s. o. laienemisega või puhitusega) ka aortaalse skleroosi (s. o. peatuiksonte kõvastumise, lujumise).

Kas ka südame muskel oli saanud mõnesuguseid vigastusi, seda polnud võimalik käesoleval juhtumil elektrokardiograafiliselt kindlaks teha. Vere surve oli patsiendil siiski normaalne.

Arstliku läbivaatuse diagnoosiks oli vastuvaidlematu angina pectoris'e konstaterimine. Et selle algpõhjuseks oli õhukaitse harjutusel sooritatud töö ülipinge, selles polnud enam mingit kahtlust.

Eespool toodud ridadele tuleb lisada mõnesuguseid seletusi, mis kõrvalseisvale kodanikule aitavad mõningaid asjaolusid selgitada.

Kui areneb arteriosklerosis südame enese suurtes tuiksoontes, n.-n. coronariae cordes, mis toidavad südame musklit verega, siis need veresooned muutuvad lujumise protsessi tõttu kitsaks ja südame muskel saab liig vähe verd. Iga ärrituse või pingutuse juures, kus nõutakse suuremat südame tegevust, tekib südamekramp. Krampi, mis tekib südame veresoonte arterioskleroosi korral, nimetatakse angina pectoris'eks. See haigus kulgeb harilikult raskete südameatakkide kujul, mis haiget väga piinavad ning teda täidavad surmahirmuga ja hävimistundega.

Kõike kokku võttes tuleb mees pidada, et angina pectoris tekib südame koronaararterite lujumise tagajärjel. Tagasi tulles eespool kirjeldatud haigestumise fakti juure on teada, et vastava arstliku ravi ja patsiendi eluviiside vastavate reguleerimiste abil läks korda ligi kuus kuud vältava kliinilise töö tagajärjel saavutada patsiendi nii subjektiivses kui ka objektiivses seisukorras võrdlemisi rahuldavaid tulemusi.

Kaugelt tõsisem ja mõtlemapanavam on järgmine juhtum:

53-aastane meeskodanik, elukutselt rätsep, allub kohustusliku tsiviilõhukaitse kohustusele. Enne õhukaitseformatsiooni astumist ta oli täiesti töövõimeline ja hea enesetundega inimene. Paar nädalat enne saatuslikku päeva korraldatud arstlik läbivaatus konstateeris veel kord patsiendi siseelundite normaalset seisukorda ja täisväärtust.

Esimesel õppuse päeval sai patsient ülesandeks osa võtta gaasimaskis ja vastavas varustuses taktikalises ülesandena teostatavast tulekustutustööst.

Töötanud 15 minutit, patsient tundis korraga rinnus ülimalt valulist pigistust ja nagu teravat õhupuudust.

Ta rebis otsekohe gaasimaski maha. Vaba õhk mõjus omalt poolt elustavalt ja südameatakk möödus seejärel aeglaselt.

Kuid juba järgmistel päevadel hakkasid südameatakid üha suureneva intensiivsusega korduma. Loomulikult tuli patsiendil loobuda oma elukutsest ja asuda ravile, sest südameatakkide intensiivsus ohustas juba elu.

Arstlik järelevaatus avastas raske südame-nõrkuse ühes vereringvoolu häiretega suures ja vähemas vereringis. Röntgeni abil avastati tugev aortaalne sklerosis. Veresurve oli normaalne. Elektrokardiogramm näitas selgesti südame lihase vigastuse olemasolu koronaarse vereringvoolu rikkimiseku resultaatina.

Hoolimata vältavast kliinilisest ravist haige seisukord ei paranevud. Alaliselt kordusid angina pectoris'e atakid. Lõpuks tuli patsient määrata töövõimetuks invaliidiks.

Kõigil neil juhtumil on meil tegemist tsiviilnimestega, kellede koronaarne vereringvool oli nii või teisi kannatamas mõnesuguse rike all. Et see haigus aga enne saatuslikku vahejuhtumit õhukaitse harjutusplatsil polnud varem välja kutsunud silmapaistvamaid rikeid organismi üldises seisukorras, et nad kogu aeg püsisid enam varjatud staadiumis, seda tuleb seletada faktiga, et haigestunud polnud varem kunagi tegelnud raske ja pingutava füüsilise tööga. Gaasimaski poolt põhjustatud uued hingamise tingimused ühenduses õhu-

kaitse harjutuste füüsilise pingutusega olid neiks faktoreiks, mis provotseerisid kõigil kolmel juhtumil esimese angina pectoris'e ataki.

Pole ka kahtlust selles, et südamelihaste rikked tekkisid koronaarse vereringvoolu, õigemini kogu koronaarse infarkti, rikkest. Raskekujuliste angina pectoris'e atakkide kordumine põhjustas südame insufitsientsuse (nõrkuse, puudulikkuse). Algpõhjuseks on, nagu eelpool tähendasime, gaasimaski poolt esitatud uued hingamise tingimused.

Gaasimask raskendab välisõhu, seega ka hapniku, juurevoolu organismi. On organism terve, siis muutunud tingimused ei avalda suurt mõju südame tööväimele ja tema verega varustamisele. Koronaarse vereesoonte haiguse korral aga võib tekkida suuri rikkeid südame verega toitmise protsessis.

Skleroseeritud, s. o. lubjastunud, veresoone on kitsad, saadavad vähem verd kudedesse ning on kõvad, seega pole neil enam võimalik varieeruda oma laiuses, s. o. laiemaks paisuda või kitsamaks tõmbuda, vastavalt sise-

organite verega varustamise vajadusele. Veel enam, nendes võivad kergesti tekkida verevoolu ummistused, tromboosid. Viimased võivad tekkimisel koronaarveresoontes põhjustada surma või jälle raskekujulise müokardiidi, s. o. esile kutsuda ägeda südamelihaste põletiku.

Kõike kokku võttes tuleb õhukaitse mitmesuguste formatsioonide meeskondade värbamist toimetada kõige piinlikuma arstliku kontrolli alusel. Seejuures tuleb erilist tähelepanu pöörda südame veresoonte süsteemile, kesknärvikavale jne. Vähimagi kahtluse korral tuleb korraldada südamelihaste elektrokardiograafiline uurimine.

Õhukaitse meeskondade juhtidele tuleb soovitada väljaõppetöid võimalikult süstematiseerida, alates primitiivseist harjutustest ning lõpetades pingutavate ja komplitseeritud töödega gaasimaskis ja kaitseriietuses. Heaks praktiliseks eeskujuks oleks siin Saksa firma Degea poolt väljatöötatud harjutuse kogu, mis koosneb ligi 50 harjutusest ja on läbivõetav 4 nädalaga.

Võitlus hälli ja surnukirstu vahel

L. Johanson

Kui rahva tervishoiu ja loodusliku juurekasvu küsimus oli arutusel Prant-suse parlamendis, siis hüüdis üks rahvasaadikuist kõnetoolilt pateetiliselt:

„Surnukirstude arv ei tohi ületada lastehällide arvu!“

Tegelik elu aga läheb oma kurba teed: üle määratute hulkade surnukirstude, jättes järjest enam tühjaks lastehälle.

Kuigi rahva sündimuse ja suremuse, loodusliku juurekasvu ja rahva heaolu küsimustega tegelevad riikide juhtivad võimud, peamiselt oma korduvates kõnedes, siiski — riikide vastavad andmed ja riigieelarved tõendavad, et piirduakse peamiselt vaid sõnadega, ilma et tehtaks tarvilisi kulusid rahva tervishoiu- ja sotsiaalolude parandamiseks. Kõnedest, lubadustest ja manitsustest on väga vähe kasu, kui neile ei järgne teod.

Vähe on sellest, kui rahva healust kõneldakse, selle tõstmiseks jäetakse aga vahendid kasutamata.

Otse teesklemisena tundub, kui samal ajal, kui rahvaste toitluse ja korteriolude parandamise asemel valmistatakse järjest uusi tapavahendeid, mille sihiks on vaid inimeste, ka naiste ja väetite elu, hävitamine, püütakse sisen-

dada noortesegi vaenu võõrrahva vastu, manitsetakse rahvaid signemisele ja loodusliku juurekasvu tõstmisele.

Praegune sõjameeleolu, kus hulgad ootavad hirmuga uue purustuslaine tõusu, sõja algust, ei ole soodus loodusliku juurekasvu, sündimuse, tõstmiseks ega suremuse vähendamiseks.

Selle tõenduseks toome näiteid kahest vastasleerist — Saksamaalt ja Prantsusmaalt.

Saksamaa kolmandas riigis näitab viimaseil aastail, nagu ametlikust statistikast nähtub, rahva tervishoid väga suurt langust. Selle põhjuseks on: puudulik toitlus, korterite viletsus, kooliruumide halvenemine, kooliealiste poiste ja tüdrukute sõjaline õppus, kus tuleb tundide viisi olla tuules ja sajus — ka spaleeridena, arstide arvu vähesus, ämmaemandate ja muu ravipersonaali vähenemine, kutseoskuse langus, haiguskindlustuse ja muu sotsiaalkindlustuse kärpimine, hoolekandelistele ülesannete piiramine, sotsiaalkulude vähendamine jne.

Tulemused — järgmised drastilised arvud:

Difteriit. Lapsi haigestus difteriiti: 1933. a. — 77.340; 1934. a. — 119.103; 1935. a. — 133.843; 1936. a.

— 148.062; 1937. a. — 146.733 ja 1938. a. — 149.424 (ilma Austriata).

Nii on kolmandas riigis differiidi-juhud 1938. a. võrreldes 1933. aastaga kahekordistunud.

Suremus differiiti: 1933. a. — 4837; 1934. a. — 6372; 1935. a. — 8605; 1936. a. — 8239.

Üle poole surmajuhtudest on 5—15-aastaste, peamiselt koolilaste, keskel.

1934. a. kuulus differiiti surevuse rekord 3. riigi Saksamaale.

10.000 elaniku kohta tuli Saksamaal differiidi-surmajuhtumeid: 1933. a. — 0,7 ja 1936. a. — 1,1, Suur-Britis 0,8, Itaaliast 0,6, Jaapanis 1935. a. 0,6, Prantsusmaal 1934. a. 0,4, Põhja-Ameerika ühendriikides 1935. a. 0,3, Kana-das 1935. a. 0,2, Hollandis, Šveitsis, Rootsis 0,1. Differiiti surevus oli Saksamaal seega kaks ja pool korda suurem kui Prantsusmaal ja 11 korda suurem kui Hollandis, Šveitsis ja Rootsis.

Sarlakid. Saksamaa 3. riigis haigestus politsei andmeil: sarlakeisse: 1933. a. — 79.830; 1934. a. — 114.923; 1935. a. — 112.509; 1936. a. — 124.506; 1937. a. — 117.544; 1938. a. — 114.243 (ilma Austriata).

Sarlakeisse suremise juhud: 1933. a. — 832; 1934. a. — 1171; 1935. a. — 1327; 1936. a. — 1393.

Peamised ohvrid — kooliealised lapsed. 1913. a. oli surmajuhtumeid 10.000 elaniku kohta 0,1, 1934.—1936. a. — kaks korda enam: 0,2. Sarlakeisse sureb Saksamaal kaks korda enam inimesi kui Prantsusmaal, Suur-Britis, Itaalias, Hollandis, Šveitsis, Rootsis ja Daanis.

Lastehalvatus: 1933. a. — 1318; 1934. a. — 1768; 1935. a. — 2153; 1936. a. — 2234; 1937. a. — 2723; 1938. a. — 5757.

Tüüfus ja paratüüfus: 1933. a. — 2865; 1934. a. — 3513; 1935. a. — 3430; 1936. a. — 5057; 1937. a. — 7545 ja 1938. a. 5265 (ilma Austriata).

Trihhinoos (mida põhjustab keeritsuss, mille levimine on põhjustatud puudulikust liha järelevaatusest, trihhiine sisaldava liha tarvitamisest): 1933. a. — 2; 1934. a. — 44; 1935. a.

— 12; 1936. a. ja 1937. a. teadmata, 1938. a. — 21.

Toiduainetega mürgitamis-
sed: 1933. a. — 1565; 1934. a. — 1513; 1935. a. — 1751; 1936. a. — 3674.

Saksamaal on suremus 1—5-aastaste laste keskel 1932. a. kuni 1936. a. tõusnud: poisslastel 12,5% ja tütarlastel 20%, 5—10-aastaste keskel — 25% ja 10—15-a. keskel — poisslastel 25 ja tütarlastel 30%.

Need on kurvad arvud, kuid nad kõnelevad väga selget ja piltlikku keelt — rahva tervishoiu- ja sotsiaalolude langusest 3. riigis.

Need nähtused on ühenduses režiimiga ja selle olukorraga, mis on maal, kes on nii sõjakas ja agressiivne.

Oma looduslikult juurekasvult ei ole Saksamaa siiski hädaldavate riikide hulgas: looduslikku juurekasvu Saksamaal on siiski olemas.

Prantsusmaal aga jätkub loodusliku juurekasvu vähenemine. Viimase aasta jooksul on suurem Prantsusmaal ületanud sündimuse 34.000 võrra. Võrreldes eelmiste aastatega näitab loodusliku juurekasvu vähenemine suurt tõusu. Ka teised andmed on halvad. Nii väheneb ka abiellumiste arv, kuna seevastu aga lahutuste kurv näitab tõusu.

Prantslased ise püüavad seda nähtust seletada defitsiidi, puudujäägi, perioodiga, mille põhjustab asjaolu, et nüüd on abiellumisealised need, kes sündisid sõja ajal, 1914.—1918. a., kus sündimus oli väike ja selle tulemusena ka abiellujate arv on vastavalt väiksem. Oodatakse paranemist siis, kui abiellumiseasse jõuavad need noored, kes on sündinud maailmasõja järel-aastail. Seejuures prantslased jäta-
vad kõrvale selle asjaolu, et ka teistes riikides, näiteks Saksamaal ja Venemaal, praegu abiellumisealised on sõja ajal sündinud noored, kuid neis riikides näitab looduslik juurekasv tõusu, eriti N. Venemaal. Saksamaal sündimus ületas suremuse 1.400.000 inimese võrra.

Viimase 50 aasta jooksul on rahva arvu kasv Prantsusmaal olnud visam kui teistes Euroopa suurriikides. 50 aasta jooksul on prantsuse rahva arv

tõusnud 38 miljonilt 41 miljonini, see on — vaid 3 miljoni võrra, kuna ta sõjakas naaberrahvas Saksamaal, vaatamata eespool toodud suremuse tõusu- arvudele, on kasvanud arvult 38 miljonilt 67 miljonini, ühes Austria ja Tšehhiga isegi üle 80 miljoni. Ka Inglismaa rahvaarv on kahekordistunud, tõustes 24 miljonilt 47 miljonini. Märksa väiksemat tõusu näitab Itaalia — 24-lt 43 miljonini. Alles 1865. a. oli nii Prantsusmaal kui ka Saksamaal elanikke võrdselt — 38 miljonit, Inglismaal ja Itaalias — kummaski ümarguselt 24 miljonit.

Saksamaa on praegu asustatud ligi kaks korda tihedamini kui Prantsusmaa. Elanikke tuleb ühele ruutkilomeetrile: Saksamaal 135 ja Prantsusmaal 76.

Prantsusmaal peetakse rahva sigivuse vähenemise põhjuseks peamiselt raseduse ärahoidmist ja katkestamist. Nagu Prantsuse autoriteedid tõendavad, põhjustab seda peamiselt uus eluviis: naine tahab sportida, tantsida, lõbutseda, kohvikus istuda, seltskonnaelust osa võtta, sale olla. Naine ei taha end lapsega kodu külge siduda. Ta tahab olla vaba perekonnaema muredest. Side koduga lõdveneb, ei taheta kodu olla, ei seota end kodu külge majapidamiskohustustega ja lapse eest hoolitsemisega.

Väidet, et Prantsusmaa on jõukas maa, jõukail aga on vähe lapsi, püütakse ümber lükata sellega, et Inglismaa on jõukam Prantsusmaast.

Kahtlemata on see väide õige, et jõukad ei soovi lapsi üle 1—2, kuid see on vaid üks tegureist sündimuse vähenemisel.

Ka Prantsusmaal ei ole praegune õhkkond sobiv perekonnaeluks: maailmasõda lõhkus perekondi, hävitas elujõulisi mehi ja naisi, hävitas noorsugu ja järeltulevat põlve. Maailmasõda ei ole lõppenud: sõjaõhkkonnas on tulnud Euroopagi rahvail elada kuni tänapäevani. Seda õhkkonda on muutnud veel suruvamaks majanduskriiside perioodid, töötaolu ja sotsiaalne viletsus. Kodanik ei tunne enesel olevat kindlat jalgealust: toidu- ja korterimure seltivad sõjahädaohuga. Tekib küsimus:

mis saab lastest, kas on neid tarvis, kas nad ei satu viletsusse, kas ei tule neist elust puretud töötud või jälle — suurtükiliha.

Riigid kulutavad suuri summasid relvastusele; hariduse ja sotsiaalkulud kannatavad selle all. Nii Prantsusmaalegi: 100 miljardit franki on riigieelarve suur, kuid emade abistamise peale kulutatakse vaid 200 miljonit.

Aborte arvestatakse Prantsusmaal aastas 300.000—450.000.

Pariisi hospitali tuuakse üks surev ema teise järele: surm järgneb kritegelikule operatsioonile, mille tegijat ei leita. Töötavad „inglite vabrikud“.

Ka neil juhtumel, kui operatsioon õnnestub, sajast säärast naisest 70 kaotab emakssaamise võime.

Nüüd hakatakse, nagu Itaalias ja Saksamaal, ka Prantsusmaal võitlema rahva järeltuleva soo eest. Võitlusvahendid: laste abiraha — erikasast, nagu Eestiski juba ammu kavatsusel, pikaajaline ja protsendita laen abielluajale, kellele see on tarviline korteri, mööbli jne. muretsemiseks. Laen kustutatakse lastega — igaihega 25%, nii et 4 last katavad laenu, jne. Kuipalju need vahendid aitavad, on küsitav, kuid seda näitab tulevik. Ka abortide vastu võitlemine võib anda mõningaid tulemusi, samuti maksusoodustused lastega perekondadele. Üldiselt aga selleks, et looduslik juurekasv võiks tõusta, peab ühiskond pakkuma väetile, kes siia maailma maandub, säärase terve ümbruse ja terved elutingimused, kus see uus elu ei hukku. Et see oleks võimalik, selleks peab kõigepealt kaduma sõjaõhkkond, peab lõppema rahva varanduste paigutamine inimelu hävitavatesse relvadesse, peavad terveks muutuma töötingimused ja kodune elu, peab välja arenema üldine inimelude, eriti aga emade ja laste, kaitse. Laste kasvatamiseks on tarviline kodu, terve kodu ja kool. Laste kasvatamiseks ja elujõulistena hoidmiseks on tarviline terve isa ja terve ema, perekond, kel on tarviline sissetulek ja kelle elutingimused ei ole noorele elule hädaohtlikud. Määrav tähtsus on siin just ka tööliste-teenijate büdžetil, mis praegu suures osas ei võimalda ei isalemale ega ka lastele tervet elu.

Tööõiguse arengust Ameerika Ühendriikides

Ilmar Rebane

Ameerika Ühendriikide põhiseadus ei sisalda tööõiguslikke sätteid. Ka Ühendriikide parlamendi (kongressi) kompetentsis ei ole ette nähtud õigust seaduseandluseks tööõiguse alal. Olgu tähendatud, et Ühendriikides, erinevalt teistest riikidest, põhiseaduses on loetletud alad, mida kongress võib seaduseandlikus korras lahendada. Seepärast Ühendriikides tööõigus on rajanud endale teed põhiseaduslike kõrvalteede kaudu, olles alatiselt ohustatud kohtu tegelusest, mis kontrollib seadusi nende vastavuse seisukohast põhiseadusele. Ühendriikide põhiseadus näeb nimelt ette, et kongressil on õigus anda seadusi riikide (ka osariikide) ja rahvaste vahelise kaubanduse korraldamiseks (interstate commerce clause). Edasi põhiseadus näeb ette, et kodanike elu, vabadust ja omandit võib piirata õiglaselt seaduslikus korras (due process clause). Õigluse mõiste sisustamisel on aga kohtul vabad käed. Ühendriikide põhiseaduse muutmine, näiteks avaramate võimaluste leidmiseks sotsiaalseaduseandluse arendamiseks, ei tule praktiliselt arvesse, kuna see osutub ülepääsmatult raskeks. Vastupidi Ühendriikide põhiseadusele üksikute osariikide põhiseadused sisaldavad avaraid võimalusi sotsiaalseaduseandluseks.

Kutseühingute õiguslik seisund F. D. Roosevelti ni.

Kutseühingute õiguslik seisund oli käesoleva sajandi alguseni ülekaalukalt korraldatud üksnes kohtutegeluse kaudu, mis eelnevatest põhiseaduslikest põhimõttest lähtudes kutseühingute tegevusvabadust oluliselt piiras. Kutseühingulist liitumist tauniti kui kaubanduse tõkestajat. Kaubanduslik areng olevat nimelt tõkestatud kutseühinguliste võitlusvahendite — streikide ja boikottide — rakendamise tõttu ja seepärast streigid ja boikotid olevat ebaseadusepärased vahendid. Hiljem kohtutegeluses asuti seisukohale, et streigid ja boikotid kui niisugused ei ole

seadusevastased, vaid seadusevastaseks nad muutuvad alles teataval kujul. Seadusevastaseks loeti vahendeid, millega inimesi ähvardustega sunniti mitte töötama. Streigipostid olid niivõrd lubatud, kuivõrd nad ei rakendanud ähvardusi ja vägivalda. Streikide seadusepärasust otsustati nende eesmärgi kohaselt. Töötingimuste parandamine loeti lubatavaks streigi eesmärgiks. Seevastu streigid, mis olid suunatud kutseühingute tugevdamisele ja ainult kutseühingute liikmete töölepalkamisele (n.-n. organisatsiooniline klausel ühislepinguis) tunnistati tihti seadusevastaseiks, ehkki tunnistati tööliste õigust kutseühinguliselt organiseeruda ja streikida oma kutsealase olukorra parandamiseks. Igal kodanikul olevat küll õigus oma kutsealal tegutseda nii, kuidas ta suvatseb, ja paljud kodanikud võivat ses mõttes ka liituda, kuid see õigus on piiratud teiste kodanike (tööandjate) samasugusest õigusest, kuna vastasel korral olevat rikutud põhiseaduses ettenähtud õiglus.

Kutseühingute õigusliku olukorra kujundamisel evis olulist tähtsust üks anglo-saksi õiguslik kaitsevahend, n.-n. keeldus (injunction). Sel viisil tavatseti kohtuliku vaba kaalutluse alusel lubada õiguslikku kaitset kodanikele seal, kus eraõigus seda ei võimaldanud, kus aga omandit ohustas vältimatu kahju. Hiljem omandi kaitset laiendati ka käitistele ja nende katkestamatu käitamise kindlustamisele. Nii hakati keeldust rakendama töökonfliktide puhul. Ähvardava ohu puhul ähvardatu taotles ohu vältimist nõudepalve esitamisega kohtule, mille lugupeetavuse korral kohus keelis isikuile, kelle tegevusest oht sõltus, omandit ohustavad tegevused. Keelduse mitte-täitmine tõi kaasa karistuse ja kahjude tasumise kohustuse.

Tööõiguse valdkonnas keeldus omandas tähtsuse seeläbi, et tööandjad taotlesid sel alusel kutseühingutele streigitõimingute ja muude võitlusvahendite keelmist. Keeldus leidiski siin laial-

dast rakendamist tööliste ja edumeelsete haritlaste meelepahaks, kuid ei suutnud peatada kutseühingulise liikumise arengut. Kohtute erapoolik vahelise segamine kibedais ühiskondlikes võitlusis pigem langetas kohtuasutuste endi autoriteeti. Kohtute lähtekoht sealjuures olenes eelnimetatud põhiseaduslikest põhimõttest. Seadused, näiteks, mis keelsid streike raudteel, tunnistas põhiseadusepäraseiks, kuna raudteed peavad kindlustama osariikide-vahelist kaubandust, streigid seda aga takistavad. Selle seaduse alusel kohtud keelsid streigitoominguid raudteel. Veel enam, keeldusi rakendati ka streikide puhul, mis olid suunatud käitiste vastu, mis tegelesid kaubandusega osariikide-vahelises ulatuses. Nimelt olid seadusega keeldud seesugused ühendused ja vahendid (mõeldud olid trustid või kartellid tööandjate vahel), mis takistavad osariikide-vahelist vaba kaubandust. Kohus rakendas seda trustidevastast seadust streikivate tööliste vastu käitises, mis tegelesid osariikide-vahelise kaubandusega.

Keelduste rakendamine töötulide puhul tekitas sel määral üldist pahameelt, et 1912. a. püüti selle rakendamist kutseühingute ja võitlusvahendite vastu töötulides piirata. Kõrgem kohus rakendas aga seda vahendit edasi endistel alustel, eriti sümpaatiastreikide ja boikottide puhul, kuna sel korral polevat tegu töötuliga, mis avalduvad üksnes tööandja ja tööliste vahel otsest. Trustidevastane seadus leidis veel 1925. a. rakendamist kutseühingute vastu.

Elu, vabaduse ja omandi õiglane kaitse andis teiselt poolt aluseid kohtutegelusele tööõiguslike küsimuste lahendamisel. Kõrgem kohus tunnistas põhiseadusevastaseks seaduse, mis ähvardas karistusega tööandjat, kes valdab tööliste kuuluvuse pärast kutseühingusse, leides, et põhiseaduslikult tagatud isiku vabaduse õiglase piiramisega ei saa antud juhtumil olla tege mist, kuna keegi ei saa ette kirjutada, kellega ja missugustel tingimustel ta on kohustatud töölepinguid sõlmima ja pidama. Tööline võib igal põhjusel

töölepingu lõpetada, sama õigus peab kuuluma ka tööandjale. Samuti luges kõrgem kohus tühiseks ühe osariigi seaduse, millega tööandjail oli keeldud sõlmida lepinguid, milles tööline kohustus mitte astuma kutseühingusse (n.-n. kollaste koerte leping — yellow dog contract), kuna see seadus piiravat tööandjate vabadust ebaõiglaselt tööliste kasuks. Edasi kohus keelis agitatsiooni kutseühingulise liitumise kasuks, kui õhutamise lepingu murdmisele (n.-n. yellow dog contract puhul) ja tunnistas sellase võitlusvahendi õigusevastaseks.

Ei ole imestada, et sellane, eriti kõrgema kohtu, kutseühingutele vaenuline hoiak tõi endaga kaasa tööliste terava pahameele. See on ka põhjuseks, miks tänaseni veel vasempoolne kutseühinguline keskorganisatsioon (CJO — Committee for Industrial Organisation) taotleb kõrgema kohtu võimu piiramist.

Sellane kohtu praksis kuulub nüüd siiski juba minevikku. Kõrgema kohtu senise vähemuse seisukohad on saanud nüüd üldiseks. Juba enne Roosevelt'i reforme toimus teatav murrang tööõiguse arengus. Loobumisega piiramata kapitalistlikust liberalismist, mis sisuliselt oli suunatud tööandjate kaitsele, riik hakkas kord-korralt ikka enam ja enam oma mõjuvõimu aseta ma nõrgemale, s. o. tööliste, poolele.

Mida ei saavutanud 1912. a. seadus, selle saavutas 1932. a. Norris-La Guardia Act, mis toonitab, et kehtivas majanduskorralduses, mis on arenenud kaitse pakkumise näol üksnes eraomanikele ja tööandjaile, üksik organiseerimata tööline on nõrk ja abitu. Et omada lepingu- ja töövabadust ja saavutada vastuvõetavaid töötingimusi, ning vältida tööandjate ülevõimu, on vajaline tööliste täieline ühinemise, enesekorralduse ja oma esindajate valimise vabadus. Edasi keeldakse lepingud, mis piiravad ühinemisvabadust ja kohtulikke keeldusi valdava ülekaalu töötulide ja töösuhete alal. Töötulide ja töösuhete mõiste on sisustatud äärmiselt avaralt. Ometi ei ole seni kõrgem kohus selle seaduse põhiseadusepärasuse küsimust kontrollinud.

Töölise terve elu ja kutseühinguline liikumine

L. Johanson

Eesti kutseühingud on ümberkorraldamise eel. Uus seadus, mis anti dekreedina 19. aprillil 1938. a., viiakse ellu uute põhikirjadega, mis on avaldatud 30. juunil 1939. a. RT 55. Eesti kutseühinguline liikumine, mis seni nii palju vapustusi ja muudatusi on läbi elanud, on jälle lähtekohal. Kuidas areneb edaspidi kutseühinguline liikumine Eestis, see ei sõltu mitte ainult välistest mõjudest ja välistest teguritest, vaid kõigepealt töölise eneste iseteadvusest ja suhtumisest neile ülesandele ja sihtidele, mida taotleb kutseühinguline liikumine.

Praeguse põlve päevil on sündinud ühiskonnas, riikide ja rahvaste elus suuri ja põhjalikke muudatusi: mitte ainult väline vorm ei ole teise kuju võtnud, vaid ka arusaamine, tõekspidamine, hinnang. Need muudatused jätkuvad.

Vaevalt paarikümmend aastat tagasi võitsid mitmedki rahvad, kes olid maha tallatud vägivaldarežiimi poolt, endale iseseisvuse ja vabaduse. Hiljem, kui uued jõud esile kerkisid, mitmed neist rahvastest kaotasid oma iseseisvuse ja vabaduse. Kas ja kunas nad selle tagasi võivad, seda näitab tulevik. Suur võidukäik on Euroopagi kultuurriikides olnud fašismil. Et rahva iseseisvus ja vabadus on rahva kultuurilise, majandusliku ja sotsiaalse taseme tõusu aluseks ja eeltingimuseks, seda on tõendanud ka Eesti omariiklus.

Igal rahval on loomulik õigus vabadusele ja iseseisvusele. Igal kodanikul on loomulik õigus vabadusele ja iseseisvusele, kõigile kodaniku põhiõigusele. See loomulik õigus on ka töölisel.

Kuidas on pannud end kodanikud ja rahvad maksma? Mitte almuse palumisega — ei, see ei ole vabale ega iseteadvale inimesele vääriline, vaid on häbistav; mitte roomamise ja küürutamisega, mis võib ju anda ka elus isiklikke hüvesid, kuid ei ole vaba inimese omadus.

Tänapäev kuulutatakse: Ei arvestata neid, kes end ei kaitse, kes oma õigusi ei kaitse. Otsustab jõim, otsustab jõud — füüsiline ja majanduslik jõud. Aga otsustab ka vaimne ja kõlbeline jõud, mis ei tohi puududa kõigil neil, kel on tarve end kaitsta nii füüsilise kui ka majandusliku jõu vastu.

Küürutamise ja kerjamisega saadud hüved on Laatsaruse palukesed, mis langevad rikka mehe laualt ja mida kummatagi söövad koerad laua all.

Seda kõike õpetab meile ka tänapäev, mis on tiine vägivaldast, õiglusest, kui silmad pöörame ajalehtede veergudele, sõnumeile, telegraafiteatele, mis üle maailma laiali saadetakse. Kes on nõrk, see tallatakse. Õiglus iseenest ei kindlusta enam kedagi õiglusest vastu. Lootusetu on oodata halastust. Ärgem spekulierigem halastusele. Kes on tugev, see kaitseb ennast, oma õigust elule, ning võidab või langeb. Surm ei lõpeta üldist elu, vaid üksiku. Elu ise kestab. Elu tuleb kasutada võitluseks elu eest.

Ferdinand Lassalle ütleb, et kristlus on levitatud mõõgaga. Mõõgaga ristis Saksamaad see Karl, keda nüüd nimetatakse Suureks. Mõõgaga hävitati paganlus. Mõõgaga aeti Roomast välja Tarquinius ja Hellasest Xerxes — ja taasündisid meile teadused ja kunstid. Mõõgaga võitsid Taavet, Simson ja Kiideon. Nii on mõõgaga

teostatud seni kõik suur, mis on ajaloos. See sünnib nii ka edaspidi. Nii Lassalle.

Võitlus, igavene võitlus loodusega, igavene võitlus olemasolu eest kestab nüukaua kui elab inimkond.

See võitlus olemasolu eest on ellu kutsunud ka töölisliikumise, mille kandjaks on kutseühingud kui võitluse üksused töölise majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja kõlbelise taseme tõstmiseks, oma õiguste kaitseks ja üldsuse heaoluks.

Henrik Ibsen ütleb küll, et tugev on see, kes on ükski. Seda ei tule valesti mõista, vaid nii, et tugev on see, kes jääb oma tõekspidamiste truuks ja võitleb viimse võimaluseni. Tuleb ükski olla tugev, aga koos teisega, keda köidab ühine olustik ja ühised eesmärgid, ollakse veel tugevam. Kivi, mida üksik ei suuda paigast veeretada, ei ületa hulga jõudu. Mäed liiguvad paigast suure jõu abil.

Me oleme kuulnud korduvalt tõde:

Kapitalistlik valmistusviis on halastamatu ega ole inimlik nende vastu, kes on nõrgad ja kannatavad. See valmistusviis ei tee vahet usutunnistuse ega rahvuse vahel, temale on tähtsad vaid töökäed ja ajud, mis peavad looma võimalikult palju võimalikult madala töötasu eest. Ei ole tarviski manguda halastust.

Belgia töölisliikumise üle Vandervelde poolt kirjutatud raamatust loeme:

Madala töötasu mõju on ühtlane kõigi töölise igapäevasele perekonnale. — Pikk tööpäev rikub kõigi tervist. — Rasked töötõingimused roovad enneaegse töövõimetuse. — Paljud emad on kistud oma perekondadest ja kodusest majapidamisest palgatööle just sellepärast, et perekonnaisa töötasu ei küüni perekonna toitmiseks. — Paljud noored on sunnitud koolist loobuma just sellepärast, et vanemad ei suuda neid toita ja nad peavad ise enesele, alates noorest eest, igapäevast leiba teenima.

See on olukorra hinnang, mis sisaldab ka eesmärgi, võitluse sihte.

18. sajandi lõpul ja 19. sajandi algul esmakordselt formuleeriti niinimetatud „inimese loomulikud majanduslikud õigused“. Need on: 1) õigus olemasolule, see on — õigus inimese tarvitada rahuldamiseks, mis ei anna sellele, kes maailma on sündinud, mitte ainult elamisvõimalust, vaid ka heaolu niipalju kui seda üldised huvid nõuavad; 2) õigus tööle, see on õigus oma elu ülalpidamiseks ja õnneks kasutada oma töövõimet; 3) õigus oma tööviljale, see on õigus kasutada oma lihaste, ajusäsi ja närvide töö saadusi.

Nende õigustega on vastolus see, mida kuulsime äsja raadiost: Ärgu virisegu noored, vaid olgu rõõmsad kui neil üldse on tööd, ja mõtelgu, kui raske on neil, kel ei ole tööd.

Malthus õpetas küll, et inimõiguse tunnustamine olemasolule oleks mittetarviliste inimeste lõpmatult paljunemise lubamine, nende inimeste, kes võidutseksid loomlike instinktidega, ja see tähendaks tsivilisatsiooni hääbumist üldises vaesuses. Malthuse õpetus osutub ekslikuks, kuigi see on tegelikku ellu rakendatud.

Õiguse eest olemasolule, tööle ja oma töö-

viljava võitlevad töölised oma kutseühingute kaudu. Kehtivas seaduses on see võitlus piiritletud sõnadega „majandusliku ja õigusliku olukorra parandamine ja kaitsmine ning ühiselülise solidariteedi ja sotsiaalse ühistöö arendamine“ (§ 6, p. 3).

Õigust tööle tuleb mõista kui õigust, mille iga kodanikul, hoolimata tööalast ja kutsesest, kuhu ta kuulub, peab olema võimalus töötada teatud töötasu eest, mille suurus vastaks kõiki elutarbeid võimaldava palga kõrgusele.

Tööliste õiguste tunnustamine töökaitsele ja sotsiaalkindlustusele, riiklikule kindlustusele haiguse, töövõimetuse, vanaduse, õnnetuste vastu, laste- ja emadekaitse otsustatakse vaid siis väärilt, otstarbekalt ja viljakalt, kui neile ei suhtuta hooldekande aluse jagamise seisukohalt. Töölised ei vaja hoolekannet ega almust, vaid oma õiguste tunnustamist. See tunnustamine on võimalik vaid enesetundele ja iseteadvusele rajatud ühistöö tulemusena. Kutseühingute tegevus kui selle ühistöö kandja ei ole mitte ainult tarviline, vaid paratamatult tarviline.

Kutseühingulisele tegevusele peab aluse andma koalitsiooni õigus ja vabadus.

Töölisliikumine taotleb reaalseid eesmärke, mis on kerkinud tegelikust elust. Töölisliikumine ei saa olla halisev orjalikumine, vaid teadlik, iseteadlik võitlus, mida kannab enese väärtuse tunne.

Heinrich Heine ütleb: „Seda, mida on loonud töötavad käed, ei ole õigustatud õgima laisad kõhud.“

Töö on see hüve, mida annab inimene ühiskonnale.

Töö läbi on loodud kõik, mis meid tsiviliseeritud ja kultuurse maailmas ümbritseb. Töö oheldab ja vallutab loodusjõud inimkonna teenistusse. Töö on elu sisu ja tuum.

Töö peab leidma austust, töötajate tunnustamist ja väärilist hinnangut.

Esimese professionaalühingu asutasid inglise masinaehituse töölised 1851. a. Sel oli 2 ülesannet: vastastikune abi ja võitlus tööliste töötingimuste eest. Siin sai neile pärast paljusid katseid tähtsaimaks abinõuks kollektiivne tööleping.

Tööliste majanduslik jõud on see tugev vundament, millele võib ehitada ta poliitilise jõu. Ai-

nult fantaseerijad võivad oletada, et seda saab ilma majanduslike eeltingimusteta.

Töölised suudavad vaid siis täieliselt kasutada ka oma valimisõigust, kui neil on küllaldaselt majanduslikku jõudu.

Inglise kutseühinguline ja kooperatiivliikumine on läbi imunud kollektivismist ja demokraatlikust vaimust, samuti ka teistes riikides, kus kutseühinguline liikumine on endale rajanud tee ja nõudnud tunnustamist.

Kutseühingulist liikumist võivad kanda vaid töölised ise. Töölised ise endi keskel peavad andma tegelasi. Seisukord, kus kutseühinguis püüavad juhtivat osa etendada isikud, kes ise ei ole kuulunud töötajate hulka, vaid teistelt tegevusaladelt on tööliste keskele siirdunud karjääri tegema, ei või anda tulemusi, seda tõendab töölisliikumise ajalugu.

Eesti töölisliikumist on seni niisugustest kerjelistest õige paljud hüppelauaks kasutanud ja siis — tööliste selja pöörnud.

Kutseühingulist liikumist ei kanna äritsemisvaimuga rahaahned avantüristid ja šarlatanid, vaid — töölised ise, esile tõstes parimaid endi hulgast, kel on idealismi ja jõuküllust. Kutseühingud aga võivad ja peavad kasutama ka ausaid haritlasi väljastpoolt oma koosseisu, kes ausalt ja otseselt suhtuvad tööliste võitluse ja kutseühingulise liikumisse, ilma äritsemise ja karjääritegemise tagamõtteta.

Kutseühingulist liikumist võib kanda vaid selt-simehelik vaim, mis on omane vaid nendele tööliste, kes mitte ainult ei tööta ühistes tingimustes, kes ei ole ainult füüsilisel liha ja veri töölisklassi lihast ja verest, vaid kes on seda ka vaimselt.

Tööliste eneste keskel on alati varuks vastavaid uinuvaid jõude. Tarvis vaid neid äratada ja tööle rakendada.

Kutseühinguline tegevus, mida peavad kandma teadlikud töölised ise, on võitlus tööliste kui suure ja loova rahvaosa eluõiguse ja heaäigu eest.

Elu ülalpidamisele vastav töötasu, tervise nõuete kohane korter, terve ja rõõmus kodu, sotsiaalkindlustus, terved töötingimused, üldse üksiku inimese ja rahva terve elu on eesmärk, mis väärib võitlust, mida peab kandma teadlik tööline.

Vabaametühingute ülesandeid haiguskindlustustöös

Artur Piht

On loomulik, kui töölised, esmajoones organiseeritud ning teadlikum osa neist, omistavad oma sotsiaalkindlustuse asutuste — haigekassade — tegevuse praegusele korraldamisele ja edaspidisele arengule ka vastavalt suurt tähelepanu. Ja eranditult kõik tööliste omad organisatsioonid ja asutused tahavad oma liikmete huvide seisukohast, et haigekassad oleksid head. Missugused töölisorganisatsioonid aga sobivad oma ülesandelt ja tegevuselt kõige rohkem otseseiks kaasaaitajaks haigekassade tööle? Kindlasti säärased töölisorganisatsioonid, kellele programmis, tegevuskavades või põhikirjades otsekohe rõhutatakse oma liikmete parema sotsiaalse olukorra eest võitlemist ja kes tegelikus elus iga päev nende seisukohtade kohaselt ka

tugutsevad. Vabaametühingud kuuluvad nende töölisorganisatsioonide hulka. Seega ei ole vabaametühingule mitte ükskõik, kuidas areneb haigekassade tegevus. Kuna vabaametühingusse võivad kuuluda kõik töölised, olenemata nende rahvusest, maailmavaadetest, töekspidamistest, seisukohtadest ja erinevustest, siis ka sellelt seisukohalt sobib vabaametühing kõige enam kõige laiemas ulatuses kõige lähemaks kaasaaitajaks haigekassadele, kuhu samuti kuuluvad kõik töölised.

Missugused ülesanded võiksid jääda ametühingule haigekassade tööle kaasaaitamisel?

Praegustes oludes kõige elulisemad ja hädavajalisemad oleksid:

1) haiguskindlustuse selgitustöö tegemine oma liikmeskonnas ja viimase kaudu väljaspool senisest intensiivsemalt.

2) oma haigekassade alla kuuluvate liikmete kaudu otsekohene kaasaaitamine haigekassade juhtimisele ja tegevusele üldse.

3) haigekassadele paremate tegutsemisvõimaluste eest võitlemine ja olemasolevate hüvede kaitse korraldamine organiseeritud tööliskonna poolt.

Esimeses järjekorras toodud kolme punkti kohaselt tegutsemine on praegu tarviline eriti seepärast, et esiteks meil üldiselt on veel palju neid, kes haiguskindlustuse tähtsust ei oska hinnata, kes on sellest küsimusest ebateadlikud ja seepärast kergesti langevad ohvriks reaktsiooniliste ringkondade haigekassavaenulisele ning töölisile kahjulikule, kuid ilusa- ja kõlavasõnalisele valepropagandale. Teiseks ei või haigekassade juhtimist jätta hea õnne peale juhuslike valimiste ja inimeste hooleks, vaid ametiühingud peavad siin pakkuma oma parimaid töömehi juba praegu ja veel rohkem siis, kui haigekassadesse tööliste vastuseisemisest hoolimata uue kavatsitava haiguskindlustuse seaduse põhjal peaks arvutama ka töösturite esindajad. Kolmandaks on organiseeritud tööliskonna ühine kaitse haigekassade ründajate vastu möödapääsmatu vajadus. Seda kaitset võib pakkuda tööliste organiseeritud jõud — ametiühingud.

Kuidas saavad ametiühingud neid ülesandeid täita?

Loomulikult sel teel, et rakendatakse ametiühingute usaldusmehed, õpiringid, loengud, kursused, organiseerimise koosolekud, lendlehed ja teised väljaanded ja muud võimalikud vahendid senisest suuremal määral haiguskindlustuse selgitustööle.

Teiseks haigekassade valimistel ametiühingud kutsuvad ja organiseerivad kõiki töölisi valimistest osa võtma ja esitavad,

soovitavad hääletada ametiühinguis ja teistes töölisorganisatsioonides tegutsedes organisatsiooniliste teadmiste ja oskustega varustatud teadlikke haigekassaosalisi haigekassade volinikeks ja sealt edasi teistesse organitesse. Kui haigekassa volinike pere koosneb juba teadlikest töömeestest, kes oma tegevuses alluvad organiseeritud tööliskonna distsipliinile ja kontrollile, siis oleme haigekassade juhtimise töö seadnud kindlale alusele ja kerge on kõrvaldada iga viga, mis siis veel juhtuks esile kerkima.

Praegu kõige raskem ja tähtsam on haigekassade tööliste omavalitsusega asutusteks jätmise kaitse organiseerimine nende ringkondade vastu, kes oma äritsemise ja kitsa kildkonna kihipoliitika huvidel tahavad ohvriks tuua haigekassaosalise omavalitsamise. Seepärast on tarviline, et ametiühingud oma koosolekuil seisukohad võtavad haigekassade, seega oma liikmete sotsiaalsete huvid kaitseks ja need otsused esitavad vastavatele asutustele ja järjekindlalt nõuavad nende otsuste teostamist.

Ametiühingud peavad kaasa aitama, et haiglad, apteegid ja teised rahva tervishoiu seisukohalt tarvilised asutused kuulutataks säärasteks asutusteks, mida võivad asutada ja avada haigekassad, omavalitsused, riik ja ilma äritsemise huvideta organisatsioonid ja asutused, mitte aga ärimehed, tulgu need siis arstide ja apteekrite või teiste keskel.

Ei saa kuidagi eluliseks ja rahva seisukohalt loomulikuks pidada, et mõne eraapteekri äritsemise huvides haigekassa ei saa oma abivajajate huvides asutada oma apteeki, kuhu tarvis.

Seepärast iga ametiühing on oma liikmete sotsiaalhuvide seisukohast õigustatud ja kohustatud tegutsema selleks, et haigekassad säilitaksid omavalitsuse ja et neil oleks õigus avada ja pidada tarvilisi raviasutusi, haiglaid ja apteeki.

Tööliste, teenijate ja ametnike büdžeti võrdlusi

Büdžeti uurimused on avaldatud Eesti Statistikas: tööstustööliste leibkondade büdžetide kohta nr. 208 (3) ja kaubandus-tööstus-ametnike ja -teenijate leibkondade büdžettide kohta nr. 210 (5).

Ametnike ja teenijate leibkondade puhast sissetulek oli aastas leibkonna kohta ümarguliselt 2036 kr., eraldi ametnikel 2364 ja teenijail 1545 kr., kumma vastav tööstustöölise sissetulek oli 1452 kr.

Võrreldes kaub.-tööstusametnike ja -teenijate peatöökoha tulu summaliselt näeme, et see oli kuus keskmiselt ametnikel 157 kr., teenijail 106 kr., seega esimestel 48,1% kõrgem; mõlemad ületavad tööliste 78-kr. kuutteenistuse, kesmesed 101,3% ja teised 35,9%.

Kulude osa väljaminekute üldsummas moodustab ametnikel 93,3%, teenijail 94,8%, töölisil 93,3%. Kapitallikogumisi langeb keskmiselt leibkonna kohta aastas ametnikel 76 kr., teenijail 63 kr., töölisil 58 kr., võlgade tasumisi ametnikel 71 kr., teenijail 15 kr., töölisil 35 kr.

Toitluskulusid langeb ühe täistoitlustatu kohta kuus ametnikel 21 kr., teenijail 18 kr., töölisil 17 kr.

Erinevused toiduainete kuludes on ametnike ja kõrgeima tulurühma töölisil väga väikesed. Ametniku kulu on suhteliselt pisut väiksem leivale — 18,7%, töölisel 20%; kartulile — ametnikul 2,0% ja töölisel 2,3%, maius- ja maitseainetele — ametnikul 3,9% ja töölisel 4,1%; rasvaineile — ametnikul 0,9% ja töölisel 1,0%; lihale ja lihasaadusile — ametnikul 22,0% ja töölisel 26,0%; kaladele — 4,6% ja 4,8%.

Korter- ja korterisisustuse kulud esinevad ametnikel 16,0%, teenijail 17,5%, umbes samal määral kui töölisil. Korteritüüri osatähtsus on ametnikel 10,5% ja teenijail 13,9% ning vastavalt töölisrühmil 12,7% ja 11,9%. Ametnik kulutab korterile kuus keskmiselt täistoidustatu kohta 14,13 kr., teenija 10,52, tööline vastavalt jõukusrühmis 16,01 ja 7,95, kusjuures korteritüüri osatähtsus esineb ametnikel 51,7%, teenijail 65,4%, töölisil 52,0%

ja 56,3%. Kehakatted (riietus ja jalanõud) esinevad ametnikel 16,0%, teenijail 19,6%, vastavate tööliste 15,9% ja 16,1% vastu. Ühe täistoidustatu kohta kuus on selleks kulutanud ametnikud 11.21 kr., teenijad 9.69 kr., töölised 12.09 kr. ja 7.65 kr.

Puhastuskulud on: ametnikel 2,5%, teenijail 2,3%, töölisel 2,2% ja 1,8%.

Arstiabi- ja tervishoiukulud: ametnikel 2,3%, töölisel 0,8% ja teenijail 1,9%.

Maksude protsent on ametnikel 1,3, teenijail 0,8 ja töölisel 0,9 ja 0,7.

Hariduse ja vaimse kultuuri kulud on: ametnikel 10,0% kuludest ehk 6.99 kr. täistoi-

dustatu kohta kuus, teenijail 4,6% ehk 2.26 kr., töölisel 8,8% ja 4,4%.

Hariduskuludest oli kirjanduskuludid kuus täistoidustatu kohta: ametnikel 1.03 kr., teenijail 0.66 kr., töölisel 0.85 ja 0.61 kr.

H. Reiman, ülevaate autor, nendib kokkuvõttes, et kultuuri tarbeist tingitud erinevused kaubandus-tööstusametnike ja teenijate juures, võrreldes töölistega, on niivõrd väikesed, eriti silmas pidades tohtlust, et need jäävad täiesti jõukuse astmete erinevuste varju, mis osutusi eriti suuriks töölisel ja küllalt suuriks ka ametnikel ja teenijail, kuigi viimaste juures need ei ole nii korrapärased leibkondade väikese arvu tõttu.

Töölise puhkeaja korraldused Põhjamaades

J. Mihkelson

Põhjamaades — Daanis, Soomes, Norras ja Rootsis — on tööliste palgaline puhkus kindlustatud seadustega. Seni oli sama küsimus neis riikides korraldatud kollektiivlepingutega. Daanis, Soomes ja Rootsis pandi puhkeaja kohta kehtima eriseadused, kuna Norras on puhkeajad kindlustatud üldise töökaitse seadusega. Hiljuti maksmapandud puhkeaja seadused laiendavad palgalise puhkuse peagu kõikidele palgatöölisele.

Puhkeaja seadused neis riikides pole siiski täiesti ühtlased. Tavaliselt tekib töölisel õigus palgaliseks puhkuseks 3—6-kuise töötamise järele samas käitises. Daanis on see küsimus korraldatud teisest alusest lähtudes. Seal saab tööline ühe päeva puhkust iga kuu eest, mis ta aastast on töötanud. Palgalise puhkeaja seaduse alla kuuluvad seal peale teiste tööliste ka maatöölised, hooajatöölised ja meremehed. Sel juhtumil, kui töölise teenistus sama tööandja juures on kestnud vähem kui üks kuu, peab puhkeaja tasu olema 4% saadud palgast. Tavaliselt nõutakse 6-päevast töötamist käitises, et saada puhkeajatasu. Selleski asjas on võimalikud teatavad erandid.

Samal ajal, kui tööliskond on võidelnud puhkeaja seaduse saavutamise eest, on asutud organiseerima puhkeaja veetmist reiside, kursuste jm. selletaoliste ürituste kaudu. Tavaliselt on sellaste küsimustega tegelnud töölishariduslikud organisatsioonid. Puhkeaja seaduse tegelikul kasutamisel aga ilmnas vajadus eriorganisatsioonide järele, kes neid küsimusi lahendaksid.

Kõigis neljas Põhjaris on kutsutud ellu erilised tööliste reise ja puhkeaja veetmist korraldavad organisatsioonid.

Rootsis asutati 1937. a. tööliste reisibüroo (BESO). Sel ühingul on 6 haruettevõtet kohtadel ja juba esimesel aastal oli läbikäik 700.000 kr. Puhkeaja seaduse maksmapanekul

asutati Rootsi keskliidu algatusel 18. aprillil 1939. a. Stokholms suureulatuseline puhkeaja-organisatsioon 560.000-kroonise tegevuskapitaliga. Sellega on liitunud 38 organisatsiooni. Tegevuskapitalist pandi 100.000 krooni kokku kutseühingute keskkliit ja ühistegelise liit.

Daanis asutati samuti 1938. a. kutseühingute keskkliidu algatusel reisi- ja puhkeaja-organisatsioon „Folke-Ferie“, kusjuures kutseühingud pandi kokku 400.000 krooni. See organisatsioon alustas tegevust käesoleval aastal ja omab juba rea puhkekoduseid ja hotelle Kopenhaagenis.

1939. a. suveks on kavatsatud korraldada 150 puhkeajareisi ja -peatust. Praegu lahendatakse koos põllumeeste organisatsiooniga küsimust, kuidas linnade tööliste võimaldada odavaid puhkeaja-peatusi talupoegade juures. „Folke-Ferie“ on osakonnad enamikus provintsilinnades.

Samasugune organisatsioon asutati ka Soomes ja esimesed ekskursioonid selle organisatsiooni korraldusel toimusid äsjamöödunud pühadel Tallinna ja Eesti ringsõitudele.

24. märtsil 1939. a. asutasid ka Norra töölisharidusorganisatsioonid endale „Norsk Folke-Ferie“-nimelise puhkeaja-organisatsiooni. Norra valitsus jälgib selle organisatsiooni tegevust suure huviga ja sotsiaalminister on nimetanud erilise puhkeaja-nõukogu, mis peab töötama koos tööliste puhkeaja-organisatsiooniga.

Neli Põhjamaade puhkeaja-organisatsiooni arendavad tihedat koostööd ja kavatsevad ühiselt korraldada suuremaid puhkereise Põhjaris.

Kuna kõikides nendes riikides kindlustatakse tööliste 12-päevane töönädal, siis on puhkeaja otstarbekohane veetmine töölisharidusorganisatsioonidele uueks tööväljaks.

Tööpuudus ja palgad Inglismaal

Inglismaa, maailma juhtivamaid tööstusmaid, on muutunud kroonilise tööpuudusega maaks, kus töötute arv pole viimaseil aastail

langenud palju alla 1½ miljoni, 1937. aastal ilmnenu majanduslik tõus oli võrdlemisi lühike kestusega. Töötute arv näitas Inglis-

maal küll järjekindlat vähenemist, kuid juba 1938. a. keskel tuli töötute arvu langemises seisak. Täiesti töötute arv oli siis 1.393.000. Möödunud aasta lõpul oli töötute arv 1.918.583, kusjuures olid arvesse võetud ka juhuslikud ja ajutiselt töötud. 1937. a. vastaval ajal oli töötuid 1.755.491. Käesoleva aasta jaanuaris tõusis aga täiesti töötute arv tööministeeriumi andmeil 2.039.026-ni.

Jaanuaris tõuseb töötute arv tavaliselt enam kui teistel krudel, kuid käesoleval korral oli tõus eriti suur — 207.654, 1938. a. detsembri keskpaigast arvates. Seega oli Inglismaal ületatud jälle 2 miljoni piir. Alates 1936. a. oli töötute arv püsinud siiski alla kahe miljoni.

Majandusliku elavnemise baromeetriks peetakse tavaliselt ehitustööstust, mille elavnemine või kokkutõmbumine mõjutab omakorda teisi tööstusi, mis on ehitustööstusega lähedamas seoses. Sellega on ehitustööstusel suur rahvamajanduslik tähtsus.

Antud juhtumil tuleb märkida, et töötute arvu tõus oli eriti suur just ehitustööstuses. Käesoleva aasta jaanuaris tõusis töötute arv ehitustööstuses m. a. detsembriga võrreldes 54.000 võrra, s. o. poole enam kui suuruselt järgnevas grupis.

Kui jälgida Inglise töötavate isikute arvu liikumist, siis võib tähele panna, et 1937. a. saavutas töötavate isikute arv oma kõrgeima seis, mis kunagi on olnud — nimelt 11.497.000 kindlustatud töelist, kusjuures majateenijad ja maatöölised pole kaasa arvatud. 1938. a. oli töötavate isikute arv siiski veidi väiksem, kuid küllalt kõrge — 11.406.000, ulatudes tunduvalt üle 1936. a. jaanuari taseme.

Mis puutub tööliste palkadesse, siis on palgatase teinud kaasa võnkumised ühenduses töötute arvu liikumisega. 1933. a. lõpul alanud palgatõus kestis 1938. a. kevadeni, mille järele algas tagasimine. „Economisti“ arvates olevat see tõenduseks sellele, et palkadel olevat kalduvus teatud konjunktuuri kõrgseisu ja sellele järgneva osalise tagasilöögi puhul pikema aja jooksul veelgi tõusta. Seejuures

näidatakse statistiliste andmetega, et keskmine palgatase oli 1938. a. detsembris 1—1½% kõrgem kui 1937. a. Palgaliikumise tabelid, kusjuures indekse aluseks on võetud 1924. a. sajana, näitavad, et palgad olid, kaasa arvatud ka põllumajandus, 1935. a. 95,6 punkti, 1936. a. 98,6 p., 1937. a. 103,1 ja 1938. a. 104,5 punkti. Sama aja jooksul tõusis palga osujõud 124 punktilt 129 punktini elutarvete alal ja 102 punktilt 105,5 punktini teistel aladel.

Briti kutseühingute keskliidu nädala-bülletään „Industrial News“, kommenteerides eeltoodud tööministeeriumi andmeid, märgib, et praegu pole võimalik veel kindlaks teha, kas möödunud aasta kevadel alanud konjunktuuri tagasilööki on lõppenud ja asendunud uue tõusuga. Igatahes viimased andmed palgaliikumise kohta ei näita kusagil tagasimineku. Ametlikud andmed näitavad, et läinud aasta viimases kuus ei teatatud ühestki palgavähendusest.

Kuigi palgad pärast konjunktuuriilisi võnkumisi on jäänud püsima ja töötavate isikute arv oli kõrge, ei suudeta siiski rakendada tööle 1½-miljonilist alatist töötute armeed, hoolimata ka erakordselt intensiivsest relvastusest. Kuid kui relvastuskavad on teostunud, siis tuleb paratamatult teatud seisak või tagasimine. Vaevalt tekib Inglismaale turgude suhtes soodsamat olukorda. Hoopis vastupidli, võib oletada, et impeeriumi turud kitsenevad ja majanduslikud tegutsemisvõimalused Kaug-Idas Jaapani terava väljaastumise tõttu vähenevad. Olukorras võib muutus juhtuda vahest Jaapani võistluse kaotamisel, kuid selleks peaks Jaapani purustatama, milleks vähimalt esialgu pole väljavaateid.

Ühiskond seisab ikkagi suure tööpuuduse lahendamise probleemi ees. Tööaja radikaalne lühendamine peaks siin kaasa aitama, samuti vanade tööliste pensionile mineku ea vähendamine. Selleks tuleb sotsiaalkindlustust parandada. Muidu ei suudeta pehmendada tööpuudusega kaasaskäivaid viletsusi. Ükski tööpuuduse vastu kindlustamise viis ei asenda täispalgaga töölolekut.

J. M.

Sotsiaalkindlustuse areng Ameerikas

P.-Ameerika Ühendriikides on viimase aasta jooksul sotsiaalkindlustus teinud suuri edusamme. Tööpuuduse vastu kindlustamist teostavad osariigid liidu valitsuse toetusel. Möödunud aastal maksis 25 osariiki 48-st juba tööpuuduse vastu kindlustamise toetusi. Vanaduse vastu kindlustamise teostamine on täiesti liidu valitsuse asi. Alates 1942. a. hakatakse maksma pensione vanaduse vastu kindlustamise fondist, kuna vahepeal kogutakse raha. Praegusi vanu abistatakse

hoolekande ja erikorras. Kindlustuse ulatust näitab see, et praegu loetakse 40 miljonit n.-n. ootajat. Sotsiaalkindlustuse eriameti juhataja poolt on tehtud parlamendi komisjonile ettepanek, et vanaduse vastu kindlustamise teostamisega peaks kiirustatama ja väljamaksmist tuleks alustada 1942. a. asemel juba 1940. a.

Seadust peaks laiendama pimedatele ja lastele ning eritoetusi tuleks anda vanematele naistele ja leskedele. Riikliku toetuse osa tuleks suuren-

dada ja liidu toetuse jaotusel tuleks vahet teha rikkamate ja vaesemate osariikide vahel. Olulisim muudatus seisab aga seaduse ulatuse laiendamises. Kindlustuse alla kuuluksid selle kava kohaselt veel maatöölised põllumajanduslikest suurkätisist, majateenijad, heategevate organisatsioonide teenijad, riigipanga ja selletaoliste liidu käitiste teenijad ning mere-mehed. Sellase laiendamise tulemu-

sen suureneks kindlustatute arv 6 miljoni võrra. Pealeselle tuleks kindlustuse ulatust laiendada veelgi 6 miljonile inimesele. Välismaa kodanikud, kes söidavad Ühendriikide laevades, ei käiks selle kindlustuse alla.

Samuti on kavatsusel tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse laiendamine maatöölisetele ja majateenijatele.

Haigekassad haiguskindlustusseaduse kohta

I.

Valga üldhaigekassa volinike peakoosolek 19. märtsil 1939. a. võttis vastu alljärgnevad otsused:

1) Kassaliikmete omavalitsus haigekassades jäägu püsima senisel kujul ning seniste õigustega.

2) Arstide ja Rohuteadlaste Koja, samuti Kaubandus-tööstuskoja esindajate osavõtt haigekassa juhtimisest ei ole vastuvõetav, kuna viimased oma isiklike huvide tõttu ei saa püsida erapooletul seisukohal ning võivad kahjustavalt mõjutada haigekassa tegevust.

3) Haigekassadele jäägu raviasutuste ja apteekide avamise ning pidamise õigus.

4) Haigekassasid peab vabastama tööõnnetuste puhul ravi korraldamisest ning kohustama kindlustusühinguid tööõnnetusist tingitud ravikulusi kandma.

5) Kutsehaigused viidagu tööõnnetuste vastu kindlustamise seaduse alla.

6) Vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamist tuleks kiiremini teostada seaduseandlikul teel.

7) Haiguskindlustust tuleks laiendada kõikidele tööaladele ning palgateenijatele ja haigekassade elujõulisuse säilitamiseks tuleks kindlustada kõiki palgateenijaid haiguste vastu ühistes kassades, hoolimata tööala iseloomust.

II.

Võru-Petseri üldhaigekassa volinike aastapeakoosolekult 23. aprillil 1939. a.

Juhatuse ettepanekul peakoosolek võttis ühel häälel vastu järgmised seisukohad uue haiguskindlustuse seaduse eelnõu kohta.

1) Kassaliikmete omavalitsus haigekassades jäägu püsima senisel kujul ning seniste õigustega.

2) Arstide ja Rohuteadlaste Koja, samuti Kaubandus-tööstuskoja esindajate osavõtt haigekassa juhtimisest ei ole vastuvõetav, kuna viimased oma isiklike huvide tõttu ei saa püsida erapooletul seisukohal ning võivad kahjustavalt mõjutada haigekassa tegevust.

3) Haigekassadele jäägu raviasutuste ja apteekide avamise ning pidamise õigus.

4) Haigekassad peab vabastama tööõnnetuste puhul ravi korraldamisest ning kohustama kindlustusühinguid kandma tööõnnetusist tingitud ravikulusi.

5) Kindlustusühingud peavad kandma riisikot ka nende õnnetusjuhtumite puhul, mis tekivad ettevõtte töolistega mitte ettevõtte töö juures, vaid väljaspool seda, näiteks tööle minnes või töölt koju tulles kukkumise puhul jne. Viimaseil juhtumel oleks tarviline, et kindlustusühingud maksaksid vigasaanule abiraha ja maksaksid ravimise kulud kuue kuu jooksul, kuid ilma pensioni maksimiseta jäävate terviserikete puhul.

6) Kutsehaigused viidagu tööõnnetuste vastu kindlustamise seaduse alla.

7) Vabastatagu haigekassasid kindlustusühingute arvel õnnetusjuhtumite abirahade maksimisest, mida peaksid vahetult tegema kindlustusühingud ise, nagu nad saavad ettevõtjailt oma kindlustusmaksud vahetult.

8) Vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamist tuleks kiiremini teostada seaduseandlikul teel.

9) Haiguskindlustust tuleb laiendada kõikidele tööaladele ning palgateenijatele ja haigekassade elujõulisuse säilitamiseks tuleb kindlustada kõiki palgateenijaid haiguste vastu ühistes kassades, hoolimata tööala iseloomust.

III.

Paide ühishäigekassa peakoosolekul 14. mail s. a. võeti vastu uue haiguskindlustusseaduse kohta järgmised otsused:

1) Haiguskindlustust tuleb laiendada kõigi töövõtjate peale.

2) Uute kindlustuskassade ellukutsumine sündigu nii, et ühel ja samal territooriumil asuks ainult üks kassa, et ei oleks erikassasid, mis killustavad kogu kindlustusasjandust.

3) Kindlustuskassade juhtimine jäägu kindlustatute endi kätte. Arstide, apteekrite jne. ringkondade osavõtt ei ole soovitatav, kuna see seab üles kitsad kihihuvivid, mis ei tule ka-

suks kindlustatute tervishoiule (neid võib nõuandjaina tööle kutsuda, kui see tarviline).

4) Kindlustuskassadele antagu oma ravi-asutuste, haiglate ja apteekide avamise õigus, mis võimaldab paremat ravi ja nende ülejääkide kasutamist rahva tervishoiu korraldamiseks.

Riigikohtu tegelus

Laevaruumides juhtunud õnnetused on tööõnnetused.

Meremehega juhtus õnnetus laeva meeskonnaruumis selle läbi, et laevapere ruumis plahvatas kahurihoi, mille meremees arvatavasti süütas, lähenedes sellele põleva lambiga, puhastades oma voodit lutikaist. Jaoskonnakohtunik ja ringkonnakohus lükkasid nõude tagasi. Riigikohus tühistas ringkonnakohtu otsuse, leides, et laeval juhtunud õnnetus on õnnetus tööde juures, ja seletas järgmist:

Ringkonnakohus on lähtunud seisukohast, nagu oleks tavalise käitise töölise eluruumi ja vedurlaeval teeniva meremehe eluruumi vahel täieline analoogia. Siiski on terve laev meremehe töökoht, tema eluruum ühes arvatud. Meremehe eluruum ei võrdu sugugi tavalise töölise eluruumile, sest meremees ei ole oma eluruumi peremees, nagu seda on tööline oma kodus, vaid kord meremehe eluruumis on samuti normeeritud nagu ta teenistus laeval ja kuulub laevateenistuse hulka. Ei saa meremehe eluruumi ka laevateenistusest eraldada, sest ilma selle eluruumita ei ole teenistus laeval mõeldav. Kui juba sarnasust otsida, mis vastaks käitises meremehe eluruumile, siis võiks seda leida käitise juure kuuluvas laoruumis. Kas arvab ringkonnakohus, et käitis või kindlustusselts ei vastuta õnnetusjuhtumi eest, kui see aset leiab käitise laos? Kui TTS normid on meil kehtivad ka meremeeste kohta, siis peab loomulikult neid sellasel tõlgitsemal, et need määrused annaksid meremeestele niisama tõhusat kaitset õnnetusjuhtumi vastu nende „käitises“, s. o. laeval, kui töölisele harilikus käitises. Kohus peab kaaluma ja selgitama küsimust, kas oma voodi puhastamine lutikaist pereruumis meremehe poolt on vajaline töö laeval, et viimasel elamine võimalik oleks, ja kas üldse vedurlaeva tegevus nõuab, et meeskond, eriti kraana juht, elaks laeval. Õnnetusjuhtumite kohta käitises on välja kujunenud kindel seisukoht, et käitise omanik resp. kindlustusselts on vastutav õnnetusjuhtumi eest, kui see on aset leidnud vigasänu tegevuse juures, mis tema ülesannetega käitises otseselt või kaudselt on seotud. Sama seisukoht on kehtiv meremeeste tegevuse kohta laeval, resp. tööliste kohta ujuvatel abinõudel, arvesse võttes nende erilist seisukorda. (Tsv.-os. t. 250 — R — 1939, ots. 1./2. IV, 1939.)

5) Haiguskindlustussummade juhtimine teistes fondidesse (nagu vanaduse, invaliid-suse jne. fondid) on lubamatu.

6) Uus haiguskindlustusseadus tuleks võimalikult kiiresti maksma panna, samuti ka vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seadus.

Kas haigekassa peakoosolekul on õigus sammeist ilma jätta töölist, kellele palk vallandamise puhul on ette maksetud?

22. dets. 1938. a. Kindlustusnõukogu I osakond, arutanud Balti Puuvillavabriku haigekassa voliniku kaebust I jaoskonna tööinspektori ringkonna kindlustusameti 29. 6. 38. a. otsuse peale F. Prussakovi haigusabiraha asjus, otsustas kaebuse jätta tagajärjeta järgmistel põhjustel: F. Prussakovile tema vabastamise puhul ettemaksetud summa ei osutuvat palgaks tavalises mõttes. Palk olevat tasu töölele ta töö või teenistuse eest Töölise teenistusest vabastamise puhul maksetav summa ei olevat aga tasu teenistuse eest, vaid kahjutasu vabastamisest tingitud olukorra puhul. TTS § 279 mõiste järgi jääb kindlustatu kassa liikmeks edasi üks kuu aega pärast palgalepingu lõpetamist või murdmise päeva, kui ta mitte varem ei ole astunud mõne teise haigekassa liikmeks. Tähen-datud ühekuine kassa liikmeks edasiolemis õigus olevat seaduse mõtte kohaselt teenistusest lahkunud kindlustatule lisasoodustuseks, kus ta on kassaliikmeks edasi, ilma et keegi maksaks selle aja eest kindlustusmaks. Kooskõlas sellega tulevat TTS §§ 304 ja 324 aru saada nii, et kindlustusmaks tuleb tasuda vaid TTS § 279 ettenähtud kindlustatu palgalepingu lõppemise või murdmise päevani. Neid kindlustatule maksetavaid summasid, mille pealt ei arvatata kindlustusmaks, ei saavat lugeda teenistustasuks, mis põhjustaks haiguse puhul antava abiraha mittemaksmise. Seepärast tulevat kindlustusameti otsus tunnistada õigeks.

Riigikohtule antud kaebuses palub Balti Puuvillavabriku haigekassa volinik ära muuta kindlustusnõukogu otsuse ja asja tagasi saata uueks otsustamiseks, seletades, et tööliste töölepingu seaduse §§ 13 ja 20 eeskirja arvesse võttes ei olevat kahtlust, et tasu, mis maksetakse töölele päeva pealt lahtilaskmise korral, tuleb lugeda harilikuks palgaks, sest see tasutakse palgana maksutähtaegadel. Seepärast olevatki ekslik kindlustusnõukogu seisukoht, et käesoleval korral ei tule kohaldamisele kindlustusnõukogu seletus 30. 7. 27. a.

Asja arutanud ja prokuröri arvamise kuulanud, Riigikohus leidis, et kaebus tuleb jätta tagajärjeta. TTS § 319 järgi on haigekassa peakoosolekul õigus otsustada, et kassaliikmed, kes rikuvad põhikirja või korda, mis

peakoosoleku poolt on kehtima pandud haigeksjäämisest teatamise ja haigeid ravitseva arstliku personaali korralduste kohta, võib abirahast osaliselt või täieliselt ilma jätta. Nagu sellest nähtub, ei ole haigekassa peakoosolek õigustatud haigusabiraha maksimisest töölisel keelduma põhjusel, et viimasele on tema teenistusest vallandamise puhul palk ette maksetud. Seda juhtu § 319 ette nähtud ei ole. Kuna aga haigekassa käesoleval korral palga ettemaksmist on arvestanud haigusabiraha mittemaksmise põhjusena, on ta antud juhul otsustanud küsimust, mis tema pädevusse ei kuulu. Öeldut arvesse võttes on ilmne, et palga ettemaksmist töölisel ta ette ütle mata teenistusest vallandamise puhul ei või haigusabiraha mittemaksmise põhjusena arvesse võtta ja seepärast ei saa see palga ettemaksmine käesoleval korral põhjustada otsuse tühistamist, olenemata sellest, kas kindlustusnõukogu seisukohta ettemaksetud palga iseloomu kohta lugeda õigeks või mitte. (Adm.-os. t. 193 I — 1939, ots. 16. V 1939. a.)

50%-lise lisatasu maksmine ületundide eest igal juhul sunduslik.

Allpool toodud otsuses Riigikohus on teatavas mõttes muutnud oma senist praksist ja on asunud kindlalt seisukohale, et kõik kokkulepped ületundide eest lisatasu mittemaksmiseks on tühi sed ja et ületundide tasu tuleb maksa vähimalt 50% ulatuses:

Kooskõlas asjaoludega on ringkonnakohus kindlaks teinud, et nõudja töö ei kuulunud säärase tööde hulka, mis oma iseloomult ei ole korrapärase, nii et neid ei saaks paigutada teatud aja raamesse (tööst. käitiste tööaja seadus § 2 p. 4), ja mis vabastaksid kostjaid kohustusest ületundide eest tasu maksta.

Ületundide töö hulga on nõudja ringkonnakohtu tõsitusel kindlaks teinud palgaraamatuga, kus on ületunnid iga palgamaksmise perioodi kohta nähtud eraldi harilikest töötundidest.

Teiselt poolt on samas palgaraamatus märgitud nõudja palgaks 35 snt. tund tavalise või normaaltöö eest ja samast raamatust ei nähtu, kuipalju pidi ületundide eest maksetama, mille tõttu ja kooskõlas tööst. käit. tööaja sead. § 13 tuli nõudjal maksta ületunnitööde eest vähimalt 50% rohkem. Ringkonnakohus tõsitab, et palgaraamatu sissekanded on küllalt täielised, et nende põhjal kindlaks teha poolte vahetõrda käesolevas asjas. On õige ka edaspidine ringkonnakohtu seisukoht, et osutuks seadusevastaseks poolte kokkulepe, kui sellase leppe kohaselt pidanuks nõudja ületundide eest saama sama tasu, mis harilikegi tundide eest, sest see läbi oleks lausa rikutud tööst. käit. tööaja sead. kategoorilisi sätteid, mis käsevad käitise omanikku maksta töölisel ületundide eest 50%-lise lisatasu (§ 13). Eriline kokkulepe ületunnitööde kohta on kehtiva korraga lubatud vaid selles mõttes, et töölisega võib lepingu sõlmimisel leppida kokku, et need tööd on töölisel sunduslikud (sama seaduse § 8 lõpposa). Neil asjaoludel võis

ringkonnakohus täie õigusega mitte arvestada tunnistaja ütlust ja ta täiendavalt üle kuulamata jätta, sest selle tunnistaja läbi taheti tõendada, et pooltevahelise kokkuleppe kohaselt, mis jäi palgaraamatusse kandmata, pidanud kostja ületundide eest saama normaaltasu. (T siv.-os. t. 324-R-1939, ots. 6. V 1939.)

Kindlustusühisus ei saa taganeda oma lõplikust otsusest.

Riigikohus seletab:

Kohtukoda on leidnud, et kindlustusühisuse „lõpliku otsusega“ on õigeks võetud teatud faktid, ja nimelt, et nõudja on vigastada saanud, et selle tagajärjel ta on kaotanud 10% oma tööjõust ja et tal on õigus saada pensioni. Need õigeksvõetud on, olgu- gi väljaspool kohut tehtud, kõigiti kostjale siduvad ja kohuslikud (TKS § 480, eks-senati tsiv. kass. dep. otsused 1876. a. nr. 412, 1878. a. nr. 139). Veel rohkemgi, sama „lõpliku otsusega“ on kostja deklareerinud, et nõudjal on õigus, kui ta ei peaks selle otsusega rahul olema, TTS § 426 põhjal kuue kuu jooksul nõudmisega kohtus esineda. See tähendab, et kostja nõustus nõudjale pensioni määrama TTS §§ 417—425 ettenähtud korras. Kuna kõik need õigeksvõetud ja nõusolekud on aset leidnud pärast Kohtukoja otsuse jõustumist, millega oli nõudja esimene taotlus pensioni määramiseks lõplikult tagajärjeta jäetud, siis tuleks tunnistada, et antud juhul pole sugugi tegemist juba varem otsustatud asjaga (res judicata), vaid nõudja esineb uutel asjaoludel sootu uue nõudega, mille aluseks on kostja poolt väljaspool kohut ja pärast esimest kohtuotsust tehtud õigeksvõetud. Säärases olukorras, kostja ettepanekut pensioni määramise ja arutamise korra kohta vastu võttes, oli nõudja kõigiti õigustatud käesolevat nõuet alustama. Kassaator eksib, kui ta arvab, et tema „lõplik otsus“ polevat temale, kostjale, siduv. Seaduseandlikest motiividest ei järgne seda mitte, kuna seal on ainult niipalju öeldud, et pooltele pole siduvad vaid vastastikused nõudlused ja pakkumised pensioni määra kohta (A. Nolken, Zakon o strahovanij rabočih, 1913. a., lht. 245—246). Seepärast võis nõudja, mitte rahule jäädes 10% tööjõu kaotuse määramisega, pöörduda kohtu poole TTS § 426 põhjal suurema pensioni taotlemisega, sest TTS vastavale reeglile oli kostja ise ennast allutanud. — Pole õige, nagu oleks käesolev nõue rajatud TTS § 433-le, sest sellest ei ole nõudekirjas sõnagi öeldud. Kui aga nõudja hiljem oma apellatsioonikaebuses mainib TTS § 433, siis pole see kohtule siduv, kuna kohus peab ise teadma, missuguse seadusliku normi alusel tuleb nõue rahuldada. Antud juhul on tähtis, et nõue oli rajatud TTS-le ja kohus rahaldas selle TTS §§ 417—426 põhjal. Kuna nõue pole rajatud TTS § 433-le, siis on ekslik kassaatori väide, nagu võinuks nõudja esineda käesoleva nõudega ainult täitetoimetuse korras (TTS § 433 II lõige).

(T siv.-os. t. 178-K-1938. a., 22. okt. 1938. a.)

Ajutise töölise pensioni määramisel tuleb arvestada töölise koguteenistust õnnetusele eelnenud aastal.

Riigikohus seletab:

Kaebaja väide, et TTS § 403 mõtte kohaselt pensioni arvutamisel ei võetavat arvesse asjaolu, kas tööline on juhuslik või mitte, vaid kas ettevõtte töötab üksikutele aastae-gadel või aasta läbi, ei pea paika. TTS § 403 p. p. 1 ja 2 käivad küll ainult käitiste kohta vigasaanu aastase tulu määramisel, kuid sama seaduse paragraafi märkus teeb juba vahet alatiste ja ajutiste tööjõudude vahel, kusjuures ajutiseks tööjõuks tuleb lugeda tööline, kes pidevalt aasta läbi käitises ei tööta, vaid töötab ühe osa aastast. Et sellane üks osa aastast töötamine on isegi regulaarne, nagu käesoleval juhtumil nõudjaga, siis ei tee see asjaolu nõudjat ajutisest tööjõust alatiseks TTS § 403 märkuse mõtte kohaselt. Kuid kui kohaldada nõudja pensioni suuruse määramiseks TTS § 403 märkus, siis osutab kaebaja õigusega asjaolule, et Kohtukoda ei ole käinud selles märkuses näidatud juhtnõu-ride järgi. Kohtukoda on pensioni arvutusel arvesse võtnud ainult üht päeva, mil kostja käitises teenis, ja selle ühe päeva teenistust. Ometi on aga nõudja ka varemalt ajutise tööjõuna käitises töö- tanud, aastal enne õnnetusjuhtumit, mida TTS § 403 jõul tuleb arvestada pensioni arvutamisel.

(Tsv.-os. t. 170-K-1938. a., ots. 22 X/5. XI 1938. a.)

Mis juhul saab ema õnnetusjuhtumi tagajärjel surnud poja teenistuse eest pensioni?

Riigikohus konstateerib, et ema ning poja vahekorras ei saa oletada mõnesugust teenis- tuslikku või lepingulist vahet, mispärast ka ringkonnakohus ei saanud asuda seisukohale, kui oli kindlaks tehtud poja poolt emale rahasummade andmise ning söömise ja ühes elamise fakt, et need summad võisid minna üksnes poja enese ja mitte ka ema ülalpidamise kuludeks. Ekslik on ka kassaatori arvamine, nagu oleks emal oma töolisest poja õnnetu surma korral õigus pensionile üksnes neil juhtumil, kui ta on olnud oma poja täielisel ülalpidamisel ja kui tal ühtki teist, ka kõige pisemat, sissetulekut pole olnud. TTS § 399 p. 3 alg- keelne tekst ütleb, et vanemal on õigus pensionile, „jessi oni nahodilis na izdivenii umeršago“. Meil on sõna „izdivenie“ kat- suturet tõlkida sõnaga „ülalpidamine“, kuid see pole päris täpne. Sõna „izdivenie“ lei- dis esmakordselt arvitamisel 2. juuni 1903. a. seaduses. Selle seaduse omaaegne kommentaar — senaator parun A. Nolcken (oma raamatus „Zakonó o vosnagraždenii za uvečeje i smert v promóšl. zavedenijah“, Peterb., 1911) — arvab, et selle sõna tähendus pole mitte sugugi see, et isik, kes pretendeerib tasule, eranditult ning täieliselt oleks olnud kadunu ülalpidamisel, eriti et ta elaks tema juures, vaid selleks on täitsa küllaldane,

kui see materiaalne toetus, mida andis ka- dunu, oli selle isiku ülalpidamise peamiseks allikaks (lk. 126). Tähen- dab, sõna „izdivenie“ võrduks vist kõige rohkem eesti keeles sõnadele „hoollitsemine“, „hooldamine“.

(Tsv.-os. t. 360-R-ots. 19. V 1939. a.)

Kindlustusnõukogu otsuseid

Kindlustusnõukogu 19. mai 1939. a. üld- koosolekult.

I

Kindlustusnõukogu eelmise üldkoosoleku pro- tokolli ettekanne.

Aruandja teeb teatavaks, et kindlustusnõu- kogu eelmise, s. o. 1. oktoobri 1938. a., üld- koosoleku protokoll on sotsiaalministri poolt kinnitatud 8. oktoobril 1938. a.

II

Eesti Haigekassade Liidu XVII kongressi protokoll ettekanne ning haigekassade poolt liidule liikmemaksu maksmiseks loa andmine.

Kindlustusnõukogu üldkoosolek otsustas: Eesti Haigekassade Liidu XVII kongressi protokoll, 1938. a. aruande ning 1939. a. eel- arve võtta teadmiseks. Haigekassadele, kelle- de liikmete arv on üle 11.000, saadikute arv aga Eesti Haigekassade Liidu kongressist osa- võtmiseks on liidu põhikirja kohaselt piira- tud 12-ga, lubada maksa liidule liikmemaksu ¼ %, teistele ½ % suuruses aasta jooksul laekunud kindlustusmaksudest.

III

Määrus põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse kohaldamiseks välis- maalasile.

Aruandja teatab, et kehtivad määrused ei lahenda kõiki küsimusi, mis võivad tekkida seoses välismaalastest põllutöölisetele tööõnne- tuse korral sammete võimaldamiseks. Seepä- rast on tarviline uue määruse kehtimapanek.

IV

Loa andmine kindlustusametile põllutöölise keskmise töötasu suuruse kohta tehtud otsuste ümberotsustamiseks.

Kindlustusnõukogu üldkoosolek otsustas: Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kind- lustamise seaduse § 15 põhjal lubada kind- lustusametile enne kolmeaastase tähtaja möö- dumist põllutöölise keskmise töötasu suuruse kohta tehtud otsused võtta ümberotsustami- sele.

V

Tallinna ühise haigekassa seletusepärimine TTS § 279 käsitamise kohta teiste seadustega normeeritud kindlustusviiside suhtes.

Kindlustusnõukogu, küsimusi arutanud, leidis:

TTS § 279 mõttest nähtub selgesti, et hai- gekassalt ühe kuu jooksul sammete edasisaa- tmist on tahtnud kindlustada neile, kellel ei ole haiguskindlustuse sammete saamise õi- gust mujalt. Riigi- ja kohaliku omavalitsuse teenistusse astujatele on aga kindlustatud hai-

guskindlustuse sammete edasisaamine alates 7. teenistusse või tööle astumise päevast. Tuleb järeldada, et TTS § 279 ettenähtud ühekuine haigekassalt sammete edasi saamise õigus ei kehti selle kohta, kes kassaliikmest lahkumisel astub riigi- või kohaliku omavalituse teenistusse, arvates sellest ajast, mil tal tekib sammete saamise õigus uue teenistuskoha järgi. See järeldus on seda rohkem õigustatud, et riigiteenijate, -töölise ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus on hilisem seadus kui TTS.

Eeltoodu põhjal Kindlustusnõukogu üldkogu otsustas seletada:

Nende isikute haigekassa liikmeks olemine, kes on astunud säärasesse teenistusse, millele on kohaldatav riigiteenijate, -töölise ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus, lõpeb sellest ajast, milliseist neil tekib haiguskindlustuse sammete saamise õigus uue teenistuskoha järgi.

VI

Sotsiaalkindlustuse juhataja seletusepärimine talus karusloomakasvanduses töötavate tööliste kuuluvuse asjus põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse alla.

Aruandja teatab, et Eesti Karusnahloomakasvatavate Selts on pärinud seletust, kas põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse alla kuuluvad ka taludes karusloomakasvanduses töötavad põllutöölised.

Küsimuse põhjalikumaks selgitamiseks Kindlustusnõukogu otsustas valida kolmeliikmelise komisjoni. Komisjoni liikmeiks valiti ühel häälel Joh. Põllupüü, J. Reintalu ja L. Johanson. Täiendavalt valiti komisjoni töödest osa võtma Sotsiaalkindlustuse juhataja P. Margna.

VII

„Juhised haigekassa arhiivi korraldamiseks“ täiendamine.

Kindlustusnõukogu üldkoosolek, küsimust arutanud, otsustas:

Kindlustusnõukogu poolt 28. III 1931. a. heaks kiidetud ja tarvitamisele võtmiseks soovitavaks peetud „Juhised haigekassa arhiivi korraldamiseks“ muuta ja täiendada alljärgnevalt:

§ 6 p. b viimane lause: „Saatekiri peab olema neljas eksemplar ja saatekirja 3. lahtri täitmine on nõutav esimesel eksemplaril“, ning

§ 10 esimene lause: „Hävitatavate arhiivade hävitamise vajadusest teatab haigekassa juhatus jaoskonna tööinspektorile, Riigi Keskarhiivi juhatajale ja Arhiivinõukogule (Riigiarhiivi juures Tallinnas) ja ühes teatega saadetakse ka neile asutistele üks eksemplar hävitamisele määratud arhiivallide saatekinja, mis hoitud § 6 p. b näidatud registris.“

VIII

Sotsiaalkindlustuse juhataja seletusepärimine põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse § 12 ja 40 tõlgendamise asjus.

Kindlustusnõukogu, küsimusi arutanud, otsustas seletada:

1. Juhtumil, kui abiraha on määratud lapsele või alaealisele kannatanule ja ta abira-

haõiguslikkus kestab ka järgmistesse vanusejätkudesse jõudmisel, tuleb abiraha suurendada analoogiliselt pensionile selles proportsioonis, milles § 15 ettenähtud põllutöölise keskmine päevatöötasu suureneb vastavate liikide järgi.

2. Juhtumil, kui ei ole küllaldaselt selge, kas antud vigus on põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse § 4 ettenähtud kausaalsidesmes õnnetusjuhtumiga ja küsimuse otsustamine vajab arstlike eriteadmisi, võib Töökaitse- ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor anda asja arvamise avaldamiseks kohalikule pensionikomisjonile või arstile asjatundjana.

IX

Väiketööstuslike käitiste TTS IV peatüki määruste alla arvamine.

Kindlustusnõukogu üldkoosolek otsustas: Töökaitse- ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna poolt ettepanud nimekirjas loetletud käitised arvata TTS IV peatüki (§§ 372—491) alusel tegutsevate kindlustusühingute alla, pannes Kindlustusnõukogu otsuse täitmise vastavate jaoskonna tööinspektorite peale.

Haigekassade tegevusest

Paide ühishaigekassa peakoosolek peeti pühapäeval, 14. mail s. a. Osa võttis 23 volinikku.

1938. a. aruanne kinnitati ühel häälel. Haigekassa varanduslik seis on tõusnud kr. 2753.78 võrra, missuguses summas erakorralisi tulusid on kr. 2000.—.

Palveid oli esitatud kaks: 1) võtta haige ravikulud Diakonisside haiglas terves ulatuses (üle haigekassa normide) haigekassa kanda, mis jäeti tagajärjeta, ja 2) kanda perekonnaliikme haiglaravi kulud, kes haigekassas oli registreerimata, kuid kelle mõlemad vanemad olid ligi 2 aastat haigekassa liikmed olnud, mis otsustati jaatavalt.

Haigestumisest mitteteatamise või hilise teatamise ja teiste väiksemate eksimuste pärast trahviti 13 kassaliiget 1—3 p. abirahast ilmajätmisega. Kassaluse tagajärjel saadud vigastuse, keeldud ajal väljaskäimise ja oma elukohast ärasõitmise pärast trahviti 3 liiget tervest abirahast ilmajätmisega. Juhatus ettepanekud võeti vastu ühel häälel.

Juhatus ja samuti ka revisjonikomisjon valiti terves koosseisus itagasi.

Narva üldise haigekassa 17. tegevusaasta ülevaade 1938. a.

Haigekassa koosseisu kuulus: tööstuslike käitisi 1. jaan. 1938. a. — 228, 1939. a. — 269; kassaliikmeid: 1. jaan. 1938. a. — 4232, 1939. a. — 4553; perekonnaliikmeid: 1. jaan. 1938. a. — 2896, 1939. a. — 3683.

Seega kassa koosseis on suurenenud peamiselt keemia-, toidu-, maitseainete- ja jookide-, kehakatte- ja pudukaupade-, ehitus- ning puhastööstuskäitiste alal — aasta lõpuks 41 käitise, 321 kassaosalise ja 787 abioigusliku perekonnaliikme võrra.

Kassaliikmete aasta keskmine arv oli 4664 ja perekonnaliikmete arv 3888 isikut.

T u l u d:

2% liikmemaksu ja 2% käitiste juuremaksu	Kr. 164.468.96	
2% arstiabi maksu	„ 82.234.24	Kr. 246.703.20
Apteegi puhaskasu		„ 3.797.15
Muud tulud (kapitali 0/00, kustutatud kahtlased võlad)		„ 2.196.17
1937. a. tegevuskapitali ülejääk		„ 869.63
		Kr. 253.566.15

K u l u d:

Toetusrahad kassaliikmeile 37,43%	Kr. 61.567.52
Abiandmine perekonnaliikmeile 22,14%:	
1) toetusrahad sünni ja surma korral	Kr. 3.705.—
2) ravimiskulud	„ 32.712.83
Kassaliikmete ravikorralduse kulud 28,88%	„ 115.617.42
Valitsemiskulud 9,59%—6,39%	„ 15.787.47
Muud kulud (amortisatsioonid, liidu maks, kustutatud võlad jne.)	„ 1.366.60
Tagavarakapitali arvele 5%	Kr. 9.092.98
Kinnisvara ostu erifondi	„ 8.900.—
U l e j ä ä k	„ 4.816.33
	Kr. 253.566.15

Abirahad kassaliikmeile: haiguse puhul — kodus ja ambulatoorsel ravil — $\frac{2}{3}$, ravi-asutustes viibimisel — $\frac{1}{2}$, sünnituse puhul kodus või haiglas — $\frac{1}{1}$, surma puhul — 30-kordne keskmine päevapalk. Abiraha makseti 3. töölt vabastamise päevast.

Abiandmine perekonnaliikmeile: visiitide arv piiramata; ravimite eest juuremaks 20%; statsionaarse ravi kuludest haigekassa tasub 50% kolmeteistkümneme nädala kestes haiguse-aastas; elektri-, röntgeni- ja raadiumiravi maksuta; maksuta sünnitusabi ja sünnituse puhul ühekordne toetusraha Kr. 10.—; perekonnaliikme surma korral matuseabiraha kuni 1-aastaste matmiseks — Kr. 20.—, kuni 10-aastaste matmiseks — Kr. 30.—, üle 10-aastaste matmiseks — Kr. 45.—.

Arstiabi korraldus: haigekassa ise peab ülal 4 ambulatooriumi, 1 arstipunkti ja 1 vabamüügiapteeki.

Ambulatooriumidesse on tehtud 74.112 haigete visiiti. Ambulatooriumide kulud Kr. 83.469.85.

Haigekassa enda raviasutuste ravikorralduse alla kuulub 92,92% kassaliikmeist, palgaliste arstide alla — 5,08% ja visiititasu alusel tarvitab arstiabi 2% kassaliikmete üldarvust.

Haigekassa on võtnud ravimeid oma apteegist 82,4% ja era-apteekidest 17,6% osas kuludest.

Haigekassa apteek arvestab retseptuuri pealt 30% hinnaalandust ja ambulatooriumidele annab rohud oma ostuhinnaga + 12% ärikuluisid.

Haigekassa apteegilt on saadud hinnaalandust Kr. 3415.11.

Haigekassa apteegi läbimüügist 55,99% langeb vabamüügile ja 44,01% haigekassa arvele.

Haigekassa koosseisu kuuluvais käitisis on toimetatud haigekassa teadete kontrolli 145 korral.

Ettepanekutega ettevõtete valdajate vastutusele võtmiseks on esinetud 13 korral ja sundkorras on tulnud haiguskindlustusmaksu sisse nõuda 49 korral.

Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustus ja Kaubandus-tööstus-koda. Kaubandus-tööstuskoja korralisel peakoosolekul esines koja esimees J. Puhk ülevaatega koja tegevusest, kus ta muuseas ütles, et väljatöötamisel oleva haiguskindlustuse seaduse eelnõu aluseks võttes töötas Kaubandus-tööstuskoda koos Rohuteadlaste Kojaga ja Arstide Kojaga välja põhimõttelised seisukohad haiguskindlustuse korraldamiseks, mis kõigi kolme koja poolt peaministrile esitati. Nendes taotletakse kõikide kihi- ja parteiliste huvide tekkimise võimaluste kõrvaldamist, kõikide asjast huvitatute võrdset osavõttu kindlustuskassade tegevusest, asutakse seisukohal, et kindlustuskassade ülesandeks peaks olema vaid oma liikmele ravi võimaldamine, kuna tegelik arstiabi korraldus olgu sellest lahutatud...

J. Puhki seisukoht on kihihuviline ja parteiline: erapooletuna peaks ka see härra tunnistama, et haigekassades ei ole ka seni olnud mingit kihi- ja parteipoliitikat, vaid kassaosajad on omavalitsuslikul alusel teostanud oma esindajate kaudu neid haiguskindlustuse ülesandeid. Just kihi- ja parteihuvide seisukohalt taotlevad ülalnimetatud kolm koda oma „osavõttu“ asutusest, millest nad ei ole kuidagi õigustatud juhtivalt ja otsustavalt osa võtma. Kihihuviline on ka seisukoht, et arstiabi korraldus olgu haigekassast lahutatud. Tegelik elu on tõendanud, et otstarbeka ravi võimaldamiseks on tingimata tarviline, et arstiabi korraldus jääks haigekassa kätte, kel peaks õigus olema ka kõigi ravi- ja tervishoiuasutuste ellukutsumiseks ja pidamiseks.

Vaid kitsast ärihuvide seisukohast väljudes ei saa teostada sotsiaalkindlustust ja ei ole õigust lõhkuda pika tegevusaja jooksul välja-

kujunenud ja otstarbekaks osutunud haigekassade aluseid, korraldust ja tegevust.

Saksamaa haiguskindlustus Eesti apteekritele eeskujuks. Rohuteadlaste Koja ülesandel on tutvunud Saksamaa haiguskindlustuse korraldusega dr. pharm. V. Madis, kes pidi vastuse tooma muuseas järgmistele küsimustele: 1) haiguskindlustus, 2) kas haigemaja liikmeil on apteegi valik vaba, 3) kas on olemas lepingud haigekassa ja eraapteekide vahel, 4) kas eraapteegid annavad haigekassale mingisuguseid soodustusi, 5) kes kuuluvad haigekassa juhatuse koosseisu, 6) kellele allub haigekassa apteegi juhataja jne. „Pharmacia“ maikuu (nr. 5) numbris tuuakse dr. V. Madise vastused, millest toome kokkuvõtetult olulisimad: Saksamaal kuuluvad haiguskindlustuse alla kõik, kelle sissetulek on kuus vähem kui 300 riigimarka ja kes töötavad nädalas vähemalt 2 tundi. Esimese kolme haiguspäeva eest tasub tööandja, järgnevate haiguspäevade eest haigekassa palga täies ulatuses. Saksamaa statistilised andmed ja uurimused tõestavad, et siis, kui tasuti haigusabiraha $\frac{1}{4}$ — $\frac{2}{3}$ palga suuruses, nagu meil, ja alates neljandast päevast, jäädi koju alles siis, kui haigus oli võtnud juba tõsisema kuju ja ametisseminek osutus võimatuks. Selle tagajärjel haiguse ravimine võttis enam kulu kui siis, kui haigust hakati kohe ravima. Need mõned päevad, mis ebaausalt ära kasutati, ilma et kindlustatu oleks olnud haige, ei teinud suuremat kulu tööandjale ega haigekassale.

Apteegi valik on haigekassa liikmeil vaba, välja arvatud haigekassa ambulantsist väljaantud retseptide puhul, millede järgi rohte väljastatakse ainult haigekassa juures asuvast koduapteegist. Kui aga haigekassal puudub ambulantsi asukohas oma koduapteek, siis võib ka ambulantsist antud retseptide järgi lasta rohte valmistada soovi korral eraapteekides.

Eraapteekide ja haigekassade vahel on sõlmitud leping, mille järgi eraapteegid on kohustatud haigekassa arstide poolt väljaantud retseptide järgi valmistama ravimeid ja neid tasuta väljastama. Haigekassad annavad omalt poolt kindlustuse, et nad tasuvad väljastatud retseptide eest kohe pärast seda, kui vastavad arved on esitatud ja haigekassa poolt kontrollitud. Kokkulepe on sõlmitud haigekassa ja Saksa Apteekrite Seltsi vahel. Kokkuleppe kohaselt tuleb eraapteekide juhatajail esitada haigekassade retseptid sorteeritult (arstide numbriga järgi) ja takseeritult ühes arve ja retseptidega iga kuu hiljemalt kaheksandaks päevaks Saksa Apteekrite Seltsile. Viimane korjab eraapteekidest saadetu retseptid ja arved kokku ning esitab haigekassale ühise arve. Haigekassa on kohustatud tasuma arved ühe nädala jooksul pärast nende esitamist. Saadud raha saadab Saksa Apteekrite Selts pärast seda, kui ta on maha arvanud igasugused maksud, apteekidele kätte.

Praegu kehtivate kokkulepete kohaselt eraapteegid ei anna haigekassade retseptide pealt mingisuguseid hinnaalandusi.

Haigekassa apteegi juhataja allub otseselt haigekassa peadirektorile.

Kõige suurem võitlus oli ja on veel praegugi sihitud patentika vastu. Võitlus patent-ravimite vastu on annud Saksamaal võrdlemisi häid tulemusi, kuna juba ametlikult avaldatakse survet vabrikutele, et Saksamaal ei turustataks lihtsaid ravimseaduseid. Jääb ju selle tagajärjel väga palju preparaate apteekides müümata, millega läheb ühtlasi kaduma hulk toormaterjali. Loomulik, et patentika väljaveoks ei ole mingisuguseid takistusi.

Sotsiaalkindlustuskassade tulud, mis Prantsusmaal pärast 1931. a. vähenesid, on 1937. a. alates jälle suurenenud hakanud. 1931. a. oli tuludid 3,562 milj. fr., need langesid iga aastaga kuni 1936. a., kus saadi vaid 2,640 milj. fr.; 1937. a. näitab järsku tõusu — 4,186 milj. fr. 1938. a. oli tulude summa umbes 5,400 milj. fr. 1937. a. suurendati maksuprotsenti 7-lt 8-ni. Ka on töötasud suurenenud.

Üldine sotsiaalkindlustusseadus Greekas, mis anti 1934. a., astus 1938. a. jõusse. Eriti on üksikasjaliselt maksuma pandud ka arstiabi eeskirjad. Ravi antakse ambulantsides, ravilais, kodus ja arsti juures. Arstide tegevuse üle valvab vastav arstide nõukogu, mis koosneb ühest patoloogist, ühest kirurgist, ühest tervishoidlasest ja arstide liidu peasekretärist.

Iseseisvate käsitöölise vanaduse vastu ja järelejäänute kindlustamise korraldus Saksamaal hakkas kehtima 1. jaan. 1939. a.

Vanaduse, invaliidisuse vastu ja järelejäänute kindlustus Itaalias hõlmas 1937. a. 6,1 miljonit isikut. Kindlustusmaks laekus 540.421,761 liiri, 1936. a. 450.842.688 liiri; 1937. a. makseti vanaduspensione 232.977 isikule 196.869.983 liiri, töövõimetuse pensione 243.687 isikule 217.755,091 liiri; järelejäänute (leskede ja vaestelaste) pensione 18.046 isikule 15.061,302 liiri. Üldse makseti pensione 494.660 isikule 429.636,378 liiri.

Vabatahtlikud tööpuuduse vastu kindlustamise kassad Prantsusmaal said riigilt tänavu toetust 5.811,000 fr.

Tööpuuduse vastu kindlustamist P.-Ameerika Ühendriikides on parandatud. Vähendatud on aastaaega ühe nädalani, pikendatud on toetusemaksimise kestvus 13 nädalani, muudetud on ka teisi toetusnorme. Toetust maksetakse nädallas 5—15 dollarit. 1938. a. said toetust 31 osariigis 3.500.000 töötut 400 milj. dollari suuruses.

Sotsiaalkindlustuse seadus Kolumbias võeti senati poolt vastu. Kindlustusmaksu tasuvad tööandjad 3%, kindlustatud 2% ning riik ja kogukond 1%, arvates töötasu järgi.

Vanadusekindlustus hakkab Uus-Meremaal maksuma 1. apr. 1940. a. 1. aprillil 1939. a. hakkas kehtima uus sotsiaalse hoolekande sea-

das, mis käsitleb peamiselt ravi võimaldamise korda.

Vanade, invaliidide, leskede ja vaestelaste pensione Luksemburgis on kõrgendatud.

Vanaduse, invaliidisuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamine Lõuna-Aafrika Unioonis hakkas kehtima juba 1934. a. Kindlustatuid oli tol ajal 29.900, 1937. a. 39.532.

Invaliidisuse ja vanaduse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamine Argentiinas hõlmab 380.000 isikut ja maksab aastas 720 miljonit peesot.

Haigusabiraha N. Venes maksetakse mitte-kutseühinglasele esimesel 30 päeval pool ja järgmistel päevadel 2/3 töötasu suuruses. Kutseühingute liikmed saavad abiraha: kuni 2-aastase liikmeks olemise järele 50 prots., 2—3 a. — 60 prots., 3—6 a. — 80 prots. ja üle 6 aasta liikmeks olemise järele 100 prots. töötasu suuruses.

Sünnitajad saavad toetust 35 päeva enne ja 28 päeva pärast sünnitamist, varem nad said 56 ja 56 päeva.

Töökaitse

Tööõnnetusi oli tänava aprillikuus 713, sellest suurtööstuses 652 ja kesktööstuses 61. Ühe miljoni töötunni kohta oli tööõnnetusi suurtööstuses 93,1 ja kesktööstuses 43,6, keskmiselt 89,1 tööõnnetust. Võrreldes märtsikuuga langes tööõnnetuste sagedus.

Põllutöös oli 1937. a. 469 tööõnnetust, mis teeb iga 1000 meestöölise kohta 9,8 ja iga 1000 naistöölise kohta 4,0. Tööõnnetusi on kõige enam põhjustanud loomad — 82, käsitööriistad — 81, kukkumised — 64, transport — 59, esemete üle komistamised, tõrked jne. — 43, esemete ja riistade kukkumised — 30, rehepeksugarnituurid — 17 juhtumil jne. Esikohal on põrutused, põrutushaavad ja nahamarrastused — 27,1%, siis löike- ja rebendahaavad — 24,7%, luumurded 22,2% jne. Silmavigastusi — 4,1%. Surma sai 9, täieliselt töövõimetuks jäi 1 ja ajutiselt töövõimetuks 64 isikut.

Ettevaatusest lõhkeainetega töötamisel kirjutab „Kaitse ennast“ nr. 6 P. Margna pikemalt, tuues ülevalte rohkeid õnnetusist ja nende põhjustid, leides, et tuleks lubada lõhkeainete kasutamist vaid neil, kes omavad ametiasutuste poolt küllaldaseks tunnustatud ettevalmistuse. Kloraatlõhkeainete müüki tuleks lubada vaid arsti retsepti järgi, kui võrd need on asendamatud, ja õige piiratult möödapääsmatuks tehnilisiks vajadusiks. Üheks suuremaks õnnetuse põhjustajaks on asjaolu, et väikese lisakulu pärast ei kasutata käsituskindlaid lõhkeaineid, vaid kaaliumkloraadid segusid, ei kasutata küllalt käsituskindla ammo-

niidi plahvatamapanekuks mitte kapslit, vaid odavat kaaliumkloraadid ja suhkru segu, ei puurita kivi auku küllalt sügavaks, vaid seda katsutakse asendada kõva topiga, mis põhjustab püssirohu plahvatamise laadimisel. Tuleb kinni pidada kõigest julgestusreeglitest.

Üldise tööaja lühendamise ja 40-tunnise tööpäeva konventsioon ei tulnud tänava rahuvahelisel töökonverentsil arutusele, vaid võeti päevakorras ära.

4.000.000 töölist saadetakse tänava puhkereisidele ja ekskursioonidele N. Venes. Puhkereise ja ekskursioone korraldavad kutseühingud. 200.000 töölisel võimaldatakse hinnata kaugereis. Turistide puhkekodude ehitamiseks kulutati 1938. a. 50 miljonit rbl. Üks kodudest, „Pilvedepealne hotell“, avati Elbrusi nõlvakul — 4.200 meetri kõrgusel.

Haiglate ja ravilate tööaeg Eestis vajab lühendamist ja normeerimist, mida tuleks teha seaduseandlikul teel. Praegune pikk tööaeg on liig kurnav ega ole põhjendatud.

Tööajaks hoolekande- ja majateenistuses Rootsis on 1. jaan. 1939. a. määratud 48 tundi nädalas.

Töötasu

P.-A. Ühendriikide palgad kannatasid võrdlemise vähe tugeva konjunktuuri tagasimineku all 1938. a. P.-A. Ühendriikide kutseühingute keskliidu kuukirjas käsitletakse sama küsimust, kusjuures mainitakse, et kutseühingute tegevuse tõttu üldine tunnipalga tase 1936. a. 58¼ Ameerika cendilt tõusis 1937. a. lõpuks 65¼ cendini ja 1938. a. tagasilöögil vähenes tunnitasu hoopis vähe. Välja arvatud üksikud erandid, ei esinenud üldist survet palkade alandamiseks. 1938. a. oktoobris oli juba uuesti tõusu märgata. Kogu majanduses kujunes tunnipalgaks 63 centi, seega langus oli kõigest paar punkti. Selle tõttu püsis ostujõud ja võimaldab uut konjunktuuri tõusu. Paari kuu võrdlused peegeldavad kõige kujukamalt arengut Ameerikas. Kui võtta 1937. a. kõrgkonjunktuuri kuud aprill ja mai ning võrrelda 1938. a. vastavate kuudega, kui kriis oli oma haripunktil, siis nähtub, et tööliste ostujõud, välja arvatud maatöölised, läks kõigest 6% tagasi, kuna samal ajal tarbimisainete valmistamine vähenes 19% ja valmistusvahendite tootmine koguni 33%. Ostujõud püsis enam-vähem endisel tasemel, kuid valmistamine vähenes. Tagavarad looduses vähenesid ja suurkaubanduse müügid olid koguni tõusnud. Siin mängis muidugi suurt osa ka riigi töömuretsamise poliitika, mille kaudu toetati ostujõudu 500 miljoni dollari võrra.

Mis puutub tööpuudusse, siis oli see kogu aeg suur. 1938. a. lõpul oli ikkagi 10.380.000 töötut, seega umbes 3 miljonit töötut enam kui 1937. a. septembris. Kuigi tööaega on lühendatud 44 ja 40 tunnini, on viimase 9 aasta jooksul ratsionaliseerimise tõttu 2 miljonit

töökohta muutunud liigseks. Samal ajal näitab rahvaarv kasvu.

Käesoleva aasta väljavaateid ei hinda A. F. of L. (kutseühingute keskkliit) sugugi halbadeks. Tootmine kõikides tähtsamates tööstustes suureneb jälle. Äritegevus oli k. a. jaanuaris 11% kõrgem kui eelmisel aastal. Autosid valmistati 21. jaanuari nädalas 90.000, möödunud aastal samal nädalal 65.000. Kevad peaks andma kosumist kõikidel aladel. Tagavarad on müüdnud, ostujõud tõuseb, krediidi inflatsioon pole ja hinnad on m. a. novembrist saadik jäänud enam-vähem samale tasemele.

Muret tuntakse 1940. a. pärast, kuna selles ajaks on valitsuse poolt töömuretsemiseks määratud hiiglasummad läbi. Kui eramaajandus ilma riikliku abita ei suuda tunduvalt suurendada ja tasakaalustada tootmist ja tarbimist, siis seistakse uue kriisi ees.

Kutseühingute arvates on väljapääs töö muretsemises kõigile töölisile praeguses ühiskondlikus korras, mida nad soovivad säilitada. Selleks kutsutakse tööandjaid koostööle ja plaaniameti ellukutsumisele, mis juhib majandust.

Tööliste keskmine tunniteenistus suur- tööstuses oli ametlikel andmeil aprillikuus meestel 43,3 ja naistel 27,6 senti, kesk- tööstuses — meestel 37,8 ja naistel 23,9 s. Reaalteenistus oli konjunktuurinstituudi andmeil võrreldes 1938. a. aprilliga suur- tööstuses meestel 2 ja naistel 3 protsenti suurem. Nagu sellest nähtub, on tõus olnud väga väike, kui arvestada madalaid töötasusid ja elumaksu- must, mis näitab tõusu. Eriti kõrgeks on tõus- nud ka esimese järgu toidu- ja tarbeainete hinnad. Praegu on väga kõrge just ka liha hind, samuti piima ja leiva hind.

Tööstuse administratsiooni hulka kuuluvate isikute tasud tõusid aprillikuus suur- ja kesk- tööstuses, kus makseti neile pühade lisatasu ümarguselt 80.000 krooni.

Keskmine tööliste tunniteenistus oli käes- oleva aasta aprillikuus suur- tööstuses meestel 43,3 s. ja naistel 27,6 s. ning kesk- tööstuses meestel — 37,8 ja naistel 23,9 s., mis on kõr- gem märtsikuu keskmisest tunniteenistusest suur- tööstuses meestel 1,4% ja naistel 1,5% ning kesk- tööstuses meestel — 5,3% ja naistel 6,7%.

Palgapoliitika kohta ütles Kaubandus- töös- tuskoja esimees J. Puhk oma ülevaates, et vastupidiselt praegusele olukorrale meie palgapoliitika üheks eesmärgiks peaks olema vahekordi tasandada ja palkade ühtlustamise kaudu kahandada palgakääride laienemist ettevõtete suurusrühmade alusel. Diferent- seerumine palgaolustikus on mõeldav tööliste oskuse tasemel. Selleks, et seda vabrikule võimaldada, on tarviline, et palgatõstmine määrataks kogusummast teatud protsendina, mitte individuaalselt igale töölisle.

„Palkade ühtlustamine“, millest kõneleb J. Puhk, on juba mõnd aega Eestis ettevõtjate püüdeks. „Ühtlustamise“ eesmärgiks on — ära hoida palkade tõusu, see on üldist palga- olude paranemist.

Seda „ühtlustamist“ võiksid härrad direk- torid kõigepealt katsetada omade palkade juures.

Tööolud

Tööliste töötundide üldarv suur- ja kesk- tööstuses oli tänavu: suur- tööstuses — märtsis 8.015.000 ja aprillis 7.045.000, seega vähenemine 12,1%; kesk- tööstuses — märtsis 1.635.000 ja aprillis 1.415.000, vähene- mine 13,5%. Kokku suur- ja kesk- tööstuses: märtsis 9.650.000 ja aprillis — 8.460.000, vähe- nemine 12,3%.

Tööstustööliste keskmine tööpäeva pikkus oli tänavu aprillikuus suur- tööstuses meestel 8,21 ja naistel 7,99 t., kesk- tööstuses — meestel 8,18 ja naistel 8,00 tundi. Tööpäev on võrrel- des eelmise kuuga pikenenud meestel suur- tööstuses 0,1% ja kesk- tööstuses 1,4%, lühene- des naistel 0,5% ja 0,9%.

Linnatööliste põllutöödele juhtimiseks on hakatud suvist tööd, eriti hooajatööd, piirama. Majandusministeeriumi eelarvebüroo on haka- nud tagasi tõmbama töökrediite neilt töilt, mis ei ole möödapääsmatult kiire iseloomuga, eriti riiklikelt ehitustöilt, mis on koondunud peamiselt riikliku ehitusettevõtte „Ehitaja“ kätte. Ka omavalitsustöid, näit. kanalisatsiooni ja telefonivõrgu maandamist, piiratakse suvekuu- del. Selle läbi loodetakse vabanevat umbes 2000 linnatöölislit, kes siis võiksid siirduda maale — põllutööle. Tegelikult ei anna aga see suvetööde piiramine soovitavaid tagajärgi: linnatöölised ei saa suurelt jaolt siirduda põl- lutööle juba vastava oskuse ja võimaluste puudumise tõttu. Küll teeb aga nende tööde katkestamine, mida kõige soodsam on suve- kuudel teha, need kallimaks.

Kütte-Jõus katkestati töö kuni 1. augustini. Tööta jäi 270 töölistest 240. Loodetakse, et üks osa leiab tööd Virumaa ja Järvamaa talu- töödel — tööhooajal. Töölised on töötaolu läbi sattunud raskesse seisukorda, kuna taga- varad kaks kuud tööta elamiseks puuduvad.

Tervishoid

Üleriiklik tervishoiunäitus peetakse Tallin- nas 1940. aastal — 2 suurema keskkooli ruu- mes. Näitus peakorraldajaks on tervishoiu- museumi direktor dr. V. S u m b e r g ja kom- missariks A. L e p p. Näitusel tuleb 12 osa- konda: rahvastiku tulevik (rahvastiku proble- me ühes ema ja imiku tervishoiuga), kooli- tervishoid, töötervishoid, nakkushaigused, eri- haigused, arstiabi ja tervishoiuasutused, toit-

lus ja riietus, korter ja kodu, liiklemisõnnetused, gaasikaitse, vaimuterivhoid, segaosakond ja asutuste tegevus. Näituse mitmekesisamiseks kasutatakse osa eksponaatide demonstreerimiseks valgustus-, liikumis- ja heliefekte. Näituse keskes peetakse erateadlaste poolt rida loenguid. Näituse korralduse büroo asub Tallinnas, Toompeal, Toom-Rüütli nr. 4, tel. 455-64.

Kohtla-Järve töölise puhkekodu chitatakse Aa mereranda.

Ilma hõnniku-aparaadita lennukilt langevarjuga 5000 meetri kõrguselt on alla hüpanud 23 N. Vene sõjalendurit. Hüpped on õnnestunud.

269 kuurorti N. Venes on praegu, neist umbes 100, mis on asutatud viimaseil aastail. 25 aastat tagasi oli Venemaal, praegusel N. Vene territooriumil, ainult 36 kuurorti. Kuurortide ehitamiseks ja ülalpidamiseks on kulutatud teisel 5-aastakul 450 miljonit rbl. Kuurortoloogia küsimust uurib 13 eriteadusliku instituuti, kelle ekspeditsioonilise tegevuse tulemuseks on 2500 geograafilise punkti avastamine, mil on loodusliku ravi omadused. Tervisevete allikaid on leitud juba Gruusias üksi 700. Praegu on käsil kuurortide asutamise töö Siberis, Kaug-Idas ja Kesk-Aasias.

Juba 1919. a. anti dekreet, millega kuulutati kõik kuurordid ja ravikohad N. Vene territooriumil riigi omanduseks. Kaukaasia kuurortides suurendatakse mineraalvete valmistust. Kislovodskis on laiendatud narsanitootlust ja on ehitatud uus sanatoorium, kus aastast võib ravida 3000 inimest. Elbrusil ehitatakse merepinnast 2000 meetri kõrgusele kuurort kopsu-, närvi- ja südamehaigetele.

Põhja-Kasakstanis Borovoje kuurordis on nüüd 11 sanatooriumi.

Oma radioaktiivsete vetega on võitnud kuulsuse uus kuurort Belokuriha Altimaal (Siberis). Siin ravib end aastast umbes 5000 inimest.

Tervetest töölislustest kirjutab „Uudisleht“ nr. 90 — 1939, tuues jutuajamise TÜH haigla sünnitusosakonna juhataja dr. Karl Pärnaga, kes muuseas on seletanud, et „meil on siiski küllalt veel naisi, kes mõistavad ühikõrgelt hinnata emaõnne. Kui aluseks võtta seda uut põlvkonda, kes siit ema süles väljub, siis võin ütelda, et võime lausa rõõmu tunda sellest elujärgest, mis kord täidab meie kodusid. Algmaterjal on hea. Muidugi me peame ka hoolitsemata, et nende noorte võsukeste edaspidine kasvamine oleks jõulises ja terves õhkkonnas. — Üldiselt võiks tähendada, et töötisperekonnad rikastuvad tervete ja tublide lastega.“

Raudteeteenijate ja -töölise tervishoiu järelevalve ja arstiabi korraldamise uus määrus avaldati 6. juunil s. a. RT 48. Määruse eeskirjadega määratakse kindlaks raudteeteenistusse astujate, samuti juba teenistuses

olijate tervislikud nõuded ja tervisliku seisundi järelevaatuse kord, pealeselle arstiabi andmise kord raudteeteenijatele ja -töölisile. Määruses loetletakse nõuded, millele peavad vastama raudteelased. Kõik isikud, kes võetakse raudteeteenistusse, kas koosseisus ettenähtud kohtadele, ajutiselt, kuu- või päevatöölisena, kuuluvad enne teenistusse määramist või kõrgema liigi teenistuskohale paigutamist arstlikule läbivaatusele.

Raudteeteenijatele ja -töölisile ning nende perekonnaliikmeile antakse arstiabi riigiteenijate, -töölise ja õppejõudude haiguskindlustuse seaduse (RT 1937 — 41, 366 ja RT 1938 — 39, 360) alusel. Arstiabi saamiseks antakse kindlustatule arstiabiraamat või arstiabileht. Ravi saamiseks on kindlustatu või ta perekonnaliige kohustatud pöörduma raudtee kohaliku tervishoiupersonaali poole, kelle poolt antakse tasuta: esmaabi, sünnitusabi, ambulatoorset ja kodust ravi. Muu kohaliku arstliku personaali poole võib pöörduda esmaabi ja sünnitusabi saamiseks, samuti ka raudteearsti nõusolekul neil juhtudel, kui abitarvitaja soovib osaliselt tasuda ravi eest. Kaugemal asuvaate eraarstide poole pöörduda, samuti abitarvitajat raviasutusse paigutada võib ainult kohaliku raudteearsti nõusolekul.

Ravimeid, sidumisabinõusid ja muid ravivahendeid antakse raudteeapteekidest kindlustatule või ta perekonnaliikmele raudteearstide kui ka nende poolt kinnitatud eraarstide retseptide järgi. Raudteeapteekide kininoleku ajal kiire abi vajamisel võib ravivahendeid jne. võtta ka eraapteekidest.

Võimaldatakse ka kümbalus- ja vesiravi.

Nakkushaigusi maikuus oli: leetrid — 2494, sarlakeid 151, difteriiti 101, tüüfust 22 juhtu, pealeselle teisi nakkushaigusi. Tiisikushaiged registreeriti senisele lisaks 162.

Valgete kitlite asemel rohelised on võetud tarvitusele Londonis Püha Toomase haiglas. Põhjendatakse seda sellega, et valge värv, eriti kirurgiliste operatsioonide juures tarvitusele võetud valguse juures, väsitab ruttu silmi. Samas haiglas kasutatakse ka valgete linade ja käterätide asemel rohelisi. Kirurgid peavad rohelist värvi sobivamaks rahuliku töö tegemiseks.

Põhja-Ameerika Ühendriikide töömehed siinide kongress peeti 9. ja 10. jaan. 1939. a. Chicagos. Osa võttis 250 arsti. Käsiteldi tööaja tervishoiu küsimusi.

Miimesugust

Rahvusvahelisel töökongverentsil oli tänava tähtsaimaks küsimuseks, mille kohta konventsioon vastu võeti, jõuvankrite juhtide ja nende abiliste tööaja lühendamise. Teised konventsioonid käsitlesid võörtöölise ja pärismaalaste töötähtsusi ning kutseharidust. Üldine tööaja küsimus võeti päevakornast ära.

Oma ülevaates tööbüroo direktor käsitas maailma majanduslikku ja sotsiaalset olukorda, tuues andmeid tööstuse toodangu, kaubavahetuse ja töötaolu kohta. Läbirääkimistel käsitleti ka üksikute maade olusid.

Lasterikastele perekondadele töölistmaju ehitab Põllutööministeerium. Praegu on mitmel pool riigis ehitusel 47 säärast maja. Tuleval aastal kavatakse ehitada 70—80 põllutöölistmaja. Majad ehitatakse sinna, kus põllutööliste järgi tuntakse puudust. Majade ehitamiseks on fond, millest laenu tööliste hoonete ehitamiseks saavad ka maapidajad. Laenu intressideta, kestvus 10—30 aastat.

Töölistkoja valimised on 29. ja 30. sept. ning 1. ja 2. okt. 1939. a.

Töövõtjate kutseühingute ja keskliidu põhikirjad on avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 55—1939. a.

Daani kutseühingute saavutusi. Daani kutseühingute keskliidus oli möödunud aastal 68 eri liitu 470.217 liikmega. Tõus oli aasta jooksul 18.588 uut liiget või 4,1%. Neist oli mehi 388.853 (82,7%) ja naisi 81.364 (17,3%).

Kõige suuremaks keskliidu liikmeks on tööliste liit 187.523 liikmega. Teisel kohal asuvad suuruselt sepad ja masinalukusepad 37.162 liikmega.

Väljaspool keskliitu püsib veel 8 liitu kokku 39.120 liikmega. 1938. a. lõpul oli Daanis 509.337 kutseühinguliselt organiseeritud töolist.

1. aprillil liitus müüritööliste liiduga ja sellega ühes ka keskliiduga Kopenhaageni müüritööliste ühing, millel on umbes 3000 liiget.

Soome kutseühingud tugevnevad. 1938. a. lõpus oli Soome kutseühingute keskliidul 70.248 liiget. Aasta jooksul suurenes liikmete arv 5864 ehk 9,1% võrra. Naisliikmete arv suurenes 15.669-ilt 16.353-ile, s. o. 684 ehk 4,3% võrra. Suurimaks keskliidu liikmeks on metallitööliste liit 11.759 liikmega. Suurimat kasvu näitas ehitustööliste liit 2000 uue liikmega.

Daani trükitööstuse töötüli lahendamisest. Viimaseil aastail on olukord Daanis kujunenud omapäraseks. Tööliste valitsus on seganud enmast majanduslikes, riiklikes ja poliitilises huvides töötüldesse ja surunud seal seaduseandlikul teel läbi oma tahete. Kutseühingud on sellast talitusviisi osalt tauninud, osalt heaks kiitnud. Viimasel kongressil, kus neid küsimusi järjekordselt arutati, saavutas Stauning oma seisukohtadega siiski valdava enamuse.

Huvitavaim ja suurim konflikt oli alles hiljuti Daani trükitööstuses. Ametlik vahendaja töötüli oli teinud ettepaneku, mille jär-

gi palgad oleksid veidi tõusnud ja töötüli oleks võetud ette tööaja lühendamine. Tööandjad võtsid ettepaneku oma organisatsioonis 579 häälega vastu, kuna ettepaneku poolt ei olnud 199 häält. Trükitööliste organisatsioonis sai vahendaja ettepaneku poolt 1882 ja vastu 2690 häält.

Vahendaja viimane lepituskatse ebaõnnestus. Järgmisel päeval oleks alanud streik. Konflikt ei puudutanud tööliste lehtede trükkikodasid. Kuna parlamendi istungjärk oli lõpul ja uued parlamendi valimised ees, siis oleks streik trükitööstuses tähendanud osa kodanike eneseväljenduse piiramist. Valitsus otsustas keelduda streigi kui ka lokaali trükitööstuses antud juhtumiks.

Seaduseelnõu võeti samal päeval mõlema koja poolt suure kiirusega vastu, kusjuures põllumeeste partei hääletas seaduseelnõu vastu ja vanameelsed loobusid hääletamisest. Teises kojas olid vabameelsetel mitmesugused seisukohad, kusjuures seletati, et viimaseil aastail on riigivõim korduvalt töötüldes vahele seganud ja et see muutub pretseedendiks, mis võib lõppeda sundvahenduse teostamisega.

Vabameelsete partei, kellega sotsiaaldemokraadid juba 10 aastat Daanit on valitسنud, propageeris valimistel sundvahendust, kuna sellega hävitatavat ühiskonda vapustavad suurkonfliktid.

Kutseühingud on nagu alati vaba läbirääkimise süsteemi poolt, kuigi erandjuhtumina oldi sunnitud valitsuse sammu heaks kiitma.

Põllutöökoja tänavune eelarve on 1.248.810 krooni, sellest riigi toetust 952.000 kr. Põllupidajail loodetakse saada lisakinnisvaramaksu 88.000 kr.

Keskkooli õppemaksu on tõstetud alates eelolevast õppeaastast. Uueks õppemaksuks on koolide järgi 65—80 kr. Ka on oodata ülikooli õppemaksu tõstmist.

Tööliste ühiselamu ehitatakse lauathase „Saru“ tööliste Võrumaal. Ettevõttes töötab 120 töolist. Saetakse metsa ehitusmaterjaliks.

Dobussid on uued sõidukid, millega Berliinis asendatakse autobused. Dobuss on kaheksakordne autobus, kus on 68 iste- ja 7 seisukohta. Mootor on 175-hobusejõuline. Sõiduki nii alumist kui ka ülemist korda võib külmal ajal kütta.

Alatiselt töötajaid Saksamaal loetakse 21.250.000, neist kaugelt suurem osa töötab sõja otstarbeks. Teistel tööaladel on töolistest puudus. Nii vajaks veel põllumajandus 770.000 ja metallurgia 54.000 töolist.

Liiklemisõnnetuse puhul Prantsusmaal võetakse autojuhtidelt vereproovi, et kindlaks teha, kas pole õnnetust põhjustanud liigne alkoholi tar-

vitamine, kuna paras veini joomine on praatslaste juures loomulik nähtus.

Karskusliikumise 50 aasta juubelikongress peetakse Tartus 16.—18. septembrini. Päevakorras on referaate õp. A. Kuumalt, kirjanik E. Särgavalt (Ernst Petersonilt), prof. J. Tõnissonilt, mag. Fr. Olupilt, instr. L. Illissonilt j. t.

August Lukin, endine Tartu üldhaigekassa juhataste liige ja tuntud töölislükumise tegelane, kes 20 aastat tagasi lahkus Eestist Venemaale, on selle aja kestes olnud kirjanduse alal õige produktiivne. Nagu R. Antik „Eesti Kirjanduses“ nr. 6—1939. a. ülevaates „Eestikeelne raamat Nõukogude Venes“ kirjutab, on August Lukini sulest ilmunud 1925. a. valik luuletusi 1918.—1924. a. „Võitluse helinad“. R. Antik ütleb: „Selle kogu autor on ise küll juba aastaks mees (sünd. 1888. a.), kuid kirjanduslikul põllul algaja. „Edasi“ toimetajana on tal siiski aastate jooksul välja kujunenud isikupärane avaldumisviis ja ta on nii vormilt kui sisult kõrge- mal teistest eelnimetatud kirjanikest, isegi H. Pöggelmannist. Ka teine A. Lukini kogu „Virgund maa. Luuletusi 1925—1931“ läseb seda kinnitada.“

1921. a. ilmus A. Lukini sulest varjunime Kusta Ükspere all peamisel ühes pildis „Kelmism“, mida peetakse pinnaliseks tööks.

August Lukin oli Tartus kutseliselt trükitöeline ja tuntud ka sportlasena. Tartu üld-

haigekassa juhataste liikmeks ta oli 22. V 1916. —19. II 1918, abiesimeheks 24. V 1916 — 19. II 1918. ja revisjonikomisjoni liikmeks 6. I 1914 — 22. V 1916.

EHL teateid

Haigekassade tegelaste päev,

mida korraldab EHLiit, peetakse tänavu laupäeval, 9., ja pühapäeval, 10. septembril, Tartus.

Päevakorras on: 1) haigekassade tegevuse ülevaade, 2) haigekassade ülesandeid tiisikuse vastu võitlemisel, 3) kindlustusametite tegevus ja seadus, 4) haiguskindlustuse seaduse seletusi, 5) kassaosaliste büdžet ja sotsiaalkindlustus, 6) missuguseid sammeid peab võimaldama haiguskindlustus, 7) rahvakindlustus, 8) töölisvanemate ja kutseühinglaste ülesandeid sotsiaalkindlustuse ja töökaitse alal.

Lõplik päevakord ja referendid avaldatakse järgmises numbris ja ringkirjas, mis saadetakse liitu kuuluvatele haigekassadele.

SISU: 1) Gaasimaski füsioloogiline mõju inimorganismile — A. Kummel. 2) Võitlus hälli ja surnukirstu vahel — L. Johanson. 3) Tööõiguse arengust Ameerika Ühendriikides — Ilmar Rebane. 4) Tööliste terve elu ja kutseühinguline liikumine — L. Johanson. 5) Vabaametühingute ülesandeid haiguskindlustustöös — A. Pihl. 6) Tööliste, teenijate ja ametnike büdžeti võrdlusi. 7) Tööliste puhkeaja korraldused põhjamaades. 8) Töötaolu ja palgad Inglismaal. 9) Sotsiaalkindlustuse areng Ameerikas. 10) Haigekassad haiguskindlustusseaduse kohta. 11) Riigikohtu tegelus. 12) Kindlustusnõukogu otsuseid. 13) Haigekassade tegevusest. 14) Sotsiaalkindlustus. 15) Töökaitse. 16) Töötasu. 17) Tööolud. 18) Tervishoid. 19) Mitmesugust. 20) EHL teateid.

L. Johanson

SOTSIAALKINDLUSTUS

Hind 10 senti

Eesti Haigekassade Liit, Tallinn, Pärnu mnt. 41, kort. 3, II korral, kino „Kungla“ peal.
Tel. 448-35.

Vastutav toimetaja Karl Lukk. Tegevtoimetaja L. Johanson. Väljaandja Eesti Haigekassade Liit.

Ilumise aeõ 12. juulil 1939. a.

Tall. E. Kirj.-Üh. tr., Pikk 2. 1939